

Den sidste sag på dagsordenen var:

4) Forespørgsel nr. F 28 til udenrigsministeren og forsvarsministeren:

»Hvad kan regeringen oplyse om situationen i det tidligere Jugoslavien?«

Af Helle Degn (S), Uffe Ellemann-Jensen (V), Hans Engell (KF), Gert Petersen (SF), Pia Kjærsgaard (FP), Jørgen Estrup (RV), Søren Søndergaard (EL) og Arne Melchior (CD).

(Forespørgslen anmeldt 10/1 95. Fremme af forespørgslen vedtaget 17/1 95).

Begrundelse

Helle Degn (S):

Alle Folketingets partier har fundet, at det ville være værdifuldt at få en samlet debat om situationen i det tidligere Jugoslavien.

Alle aspekter af både den politiske, den humanitære og den militære indsats ønskes drøftet, ligesom den aktivitet, vi deltager i via de internationale organisationer: FN, EU, NATO og OSCE.

Netop derfor er forespørgslen rettet til både udenrigsministeren og forsvarsministeren. Håndteringen af situationen i det tidligere Jugoslavien er vigtig for os alle for netop at få erfaringer i disse år til at håndtere de mange store omvæltninger, der ligger foran os.

Besvarelse

Udenrigsministeren (Niels Helveg Petersen): Det internationale samfunds engagement i det tidligere Jugoslavien har ikke ført til det ønskede resultat: en fredelig afslutning på konflikten.

Vi har lov til at slå fast, at fra dansk side er der ydet en indsats, som vi på alle punkter kan stå ved.

Krigen i det tidligere Jugoslavien har stillet os over for store udfordringer, og det internationale samfund er ofte blevet bebrejdet, at det har et stort ansvar for de tragedier, der udspiller sig.

Det er ikke den rigtige betragtning. Så længe parternes egen vilje til fred ikke er til stede, kan det internationale samfund ikke skabe en stabil fredsløsning alene. FN har aldrig haft mandat til at føre krig. Det har fra konfliktens start stået klart, at ingen lande har været villige til at gennemtvinge en løsning med militære midler.

De midler, vi har til rådighed for at få en forhandlet løsning, er begrænsede og langsigtede.

Det drejer sig om forhandlingsapparatet, dvs. kontaktgruppen bestående af USA, Rusland, EU, Storbritannien, Frankrig og Tyskland, fredskonferencen i Genève under Thorvald Stoltenbergs og Lord Owens utrættelige ledelse og sanktionspolitikken, de fredsbevarende tropper og den humanitære indsats.

Disse indsatsbidragere alle til det overordnede mål at skabe en bæredygtig fredsløsning. De forfølger hver især mål, som er politisk nødvendige. Konflikten kan kun løses med en tæt koordination og en fælles indsats mellem de væsentligste internationale aktører: FN med støtte fra NATO på det militære område, EU, USA og Rusland. Men heller ikke en fælles indsats er nok til at sikre en løsning.

I sommeren 1992 skabtes med Londonkonferencen grundpillerne for en fredsløsning. De internationale forhandlere har siden da præsenteret parterne for en række fredsplaner, der alle har bygget på Londonkonferencens principper, som er:

Kun en fredelig, varig og retfærdig løsning opnået gennem forhandlinger er acceptabel. Grænserne er ukrænkelige og kan kun ændres ved gensidige, fredelige overenskomster. Minoriteternes rettigheder skal sikres og respekteres.

Der er formentlig ingen – heller ikke parterne i konflikten – som vil sætte spørgsmålstegn ved det rigtige i at fastholde disse principper som udgangspunkt for en forhandlingsløsning.

Derfor er det ikke principperne, der er noget i vejen med, når det ikke hidtil er lykkedes at præsentere parterne for en fredsplan, som har været acceptabel for alle på samme tid. Derimod er der ikke tvivl om, at de politiske og militære ledes manglende vilje til fred har været en væsentlig hindring for at nå frem til en fredsløsning. Så længe parternes vilje ikke er til stede, kan FN's, EU's og NATO's indsats ikke bane vejen for en fredsløsning.

Ved at stille forhandlingsapparatet til rådighed, ved at fastholde FN-tropper i området og ved at yde omfattende nødhjælp har vi bidraget til at mindske konfliktens intensitet, forhindret, at den breder sig, og afbødet de værste følger for civilbefolkningen. Det internationale samfund har inden for rammerne af det, der er muligt, ydet en stor indsats.

Mediernes bevågenhed har været koncentreret om udvalgte områder i Bosnien-Hercegovina. Det har ofte påvirket offentlighedens opfattelse af konflikten: Men uden for medierne er der i hele perioden foregået en konfliktforebyg-

gende og tillidsskabende indsats i lokalområder. Infrastruktur genopbygges. Veje udbedres. Der mægles i hundreder af lokale konflikter og tvister.

FN's beskyttelsesstyrke, UNPROFOR, har snart været i det tidligere Jugoslavien i tre år. Styrken kritiseres for ikke at gøre nok. Det er efter min mening forføjlet. For hvad er FN-styrkens mandat? Det er først og fremmest at beskytte den humanitære bistand. Det er lykkedes nu for tredje vinter i træk at sikre nødhjælp og medicin til millioner af mennesker.

Derudover er FN-styrken blevet placeret i de udpegede såkaldt sikre områder. Begrebet sikre områder er misvisende. Der har aldrig været tale om, at områderne kunne eller skulle forsvares af FN. Derimod har det været forhåbningen, at FN kunne forhindre, at områderne blev løbet over ende af de omkringende bosnisk-serbiske styrker. Hvis vi ser bort fra Bihac, hvor der også er indblandet oprørske muslimske styrker i kamphandlingerne, er dette lykkedes.

Forholdene er ikke gode i enklaverne, men de er bedre, end før de sikre områder blev oprettet. I Sarajevo er tilværelsen også bedre end for et år siden. Men vi taler stadig om et stort område, hvor befolkningen lever under forfærdelige og utrygge forhold. FN's indsats har imidlertid gjort en forskel.

Beskyttelsesstyrken er en fredsbevarende operation og er derfor afhængig af et vist samarbejde med konfliktens parter. Danmark har konsekvent fastholdt, at beskyttelsesstyrken skal blive og ikke trækkes ud, også på tidspunkter, hvor andre, store europæiske lande har talt om tilbagetrækning som en mulighed. Den konsekvente danske holdning har uden enhver tvivl haft betydning og har præget beslutningerne i internationale fora. Det er samtidig klart, at en tilbagetrækning vil kunne komme på tale, hvis der opstår en situation, hvor styrkens mandat ikke kan opfyldes. Det danske bidrag til FN's beskyttelsesstyrke er på 1.250 mand. Det gør Danmark til største bidragyder i forhold til befolkningens størrelse. Også på andre områder yder Danmark meget. Den danske nødhjælp udføres gennem danske NGO'er, gennem internationale organisationer og som statslig bistand. Danmark ligger med et bidrag på foreløbig over 500 mio. kr. i top. Vi er et af de lande, der pr. indbygger har ydet mest i støtte til ofrene for konflikten siden dens start i efteråret 1991.

I 1994 udgjorde bistanden 142 mio. kr. Det er noget mindre end i 1993, hvor der blev anvendt

knap 200 mio. kr. Faldet skal ses på baggrund af den forbedrede humanitære situation efter oprettelsen i marts 1994 af føderationen mellem muslimer og kroater og dermed den bedre forsyningssituation i det centrale Bosnien. Også vanskeligheder med at gennemføre en del af det planlagte genopbygningsarbejde i Sarajevo er en del af forklaringen.

Ud over den basale nødhjælp vil der også fremover være behov for nye bidrag med henblik på genopbygning. Det er regeringens hensigt at fortsætte med at yde en betydelig humanitær indsats. Fra dansk side støtter vi en række projekter, som Danmark har et naturligt ansvar for at føre videre. Det gælder især de danske flygtningeprojekter og indsatserne for rehabilitering og genopbygning. Vi var blandt de første, der stillede personel til rådighed for overvågningen af den serbiske embargo mod de bosniske serbere på grænsen mellem Serbien, Montenegro og Bosnien. Det danske bidrag sammen med de øvrige nordiske landes bidrag var jo en forudsætning for, at missionen kunne etableres. Danmark deltager i dag med 15 observatører i overvågningsmissionen.

Også i overvågningen af sanktionerne mod Serbien og Montenegro yder Danmark et betydeligt bidrag. I Serbiens og Montenegros nabolande deltager Danmark med i alt 13 toldere, der overvåger, at der ikke sker sanktionsbrud.

En stor del af de frivillige nødhjælpschauffører, der yder en forbilledlig og nødvendig indsats, kommer fra Danmark. Og vi er flot repræsenteret blandt EU's observatører, der var til stede før FN-styrken. Selv under de hårdeste kamphandlinger har observatørerne opretholdt deres imponerende lokale kontaktnet og rapporteret til EU og den internationale Jugoslavenkonference.

Under vanskelige og farlige forhold udfører danskere i det tidligere Jugoslavien et stort og meget værdsat arbejde, ofte forbundet med store personlige risici.

Der er endvidere givet midlertidig opholdstilladelse i Danmark til mere end 19.000 krigsflygtninge fra det tidligere Jugoslavien. De fleste af dem er flygtninge fra krigen i Bosnien-Hercegovina. Danmark har også på dette område gjort en stor indsats for de personer, der er ramt af konflikten.

Vender vi blikket mod den aktuelle situation, er udviklingen ikke opmuntrende. Den kroatiske præsident, Franjo Tudjman, har meddelt FN, at man ikke ønsker FN's beskyttelsesstyrkes

tilstedeværelse forlænget på kroatisk territorium efter den 31. marts, dog således, at styrken har 3 måneder til at forlade landet. Det er trusler, der er fremsat før, men de er denne gang mere alvorlige end tidligere.

En tilbagetrækning af beskyttelsesstyrken fra Kroatien er ikke vejen frem. Det har EU gjort klart over for præsident Tudjman. Det vil øge risikoen for nye kampe og vil have en negativ effekt ud over Kroatiens grænser. Vi må huske på, at der siden den 29. marts sidste år har været en våbenhvile i Kroatien, som stort set har holdt. Desuden har Kroatien brug for FN og beskyttelsesstyrken til at bistå med at gennemføre aftaler, der måtte blive indgået mellem parterne.

Som led i at skabe en mere langsigtet løsning for de FN-beskyttede områder i Kroatien er parterne netop blevet præsenteret for et forslag til en handlingsplan for områdernes fremtidige status.

Der er ingen forventning om, at parterne – det vil først og fremmest sige den kroatiske regering og de Krajina-serbiske myndigheder – accepterer planen her og nu, men planen kan forhåbentlig danne udgangspunkt for seriøse forhandlinger.

Europa-Kommissionen er af EU's udenrigsministre blevet anmodet om at fremlægge et udkast til en handels- og samarbejdsaftale med Kroatien. Fra dansk side støtter vi som udgangspunkt indgåelsen af en sådan aftale med Kroatien som led i en tilnærmelse til Europa. Men det er klart, at vi må se det i sammenhæng med, hvad der sker med FN-styrkerne i Kroatien.

Situationen i Makedonien er fortsat spændt. Der er desværre endnu ikke fundet en løsning i striden med Grækenland. Regeringens holdning i denne sag er klar: Løsningen kan kun findes ved forhandlingsbordet; den græske embargo mod Makedonien er helt uacceptabel. Vi må med uformindsket energi fastholde presset på den græske regering for en ophævelse af blokaden hurtigst muligt. Embargoen øger risikoen for politisk ustabilitet i Makedonien og dermed i hele Balkanområdet.

Siden Makedoniens selvstændighed i 1992 har Danmark ydet landet en økonomisk støtte på ca. 23 mio. kr. Denne støtte skal bl.a. ses som led i Danmarks politiske støtte til Makedonien, men også som led i bestræbelserne for at sikre stabilitet i landet. Regeringen agter at fortsætte denne politik.

I de områder i Serbien og Montenegro, der hovedsagelig bebos af mindretal og etniske befolkningsgrupper, har konflikten også sat sig spor. Jeg tænker på Kosovo, Sandzhak og Vojvodina.

I Kosovo er situationen fortsat spændt. Den serbiske undertrykkelse af det albanske befolkningsflertal fortsætter uden dialog mellem de to parter. Der er ikke umiddelbart tegn på væbnet konflikt, men de seneste rapporter beretter om stadig flere overgreb på etniske albanere og brutal fremfærd fra det serbiske politiske side.

I Sandzhak har konflikten forværret et ellers fredeligt forhold mellem muslimer og serbere. Situationen er værst i områderne tæt ved grænsen til Bosnien-Hercegovina på grund af tilstrømningen af muslimske og serbiske flygtninge.

I Vojvodina har situationen forbedret sig noget gennem de seneste måneder, men der sker stadig væk krænkelser af især de etnisk-ungarske befolkningsgruppers rettigheder.

Det er regeringens klare holdning, at OSCE's længerevarende missioner i Kosovo, Sandzhak og Vojvodina snarest bør genoprettes. Selv om der er tale om små missioner, er de et vigtigt element i bestræbelserne for at undgå en spredning af konflikten til disse områder. I den tid de var i funktion, havde de en betydelig stabiliserende virkning.

Vender vi igen blikket mod den aktuelle situation i Bosnien-Hercegovina, er der ingen grund til at nære illusioner om, at den nuværende 4 måneders våbenhvile er udtryk for en særlig fredsvilje blandt parterne. Der er snarere tale om en fælles interesse i et pusterum og en chance for at regruppere styrker i den vanskelige vintertid.

Alligevel må vi prøve på at udnytte dette momentum. Bestræbelserne må koncentrerer om at få de bosniske serbere til at acceptere kontaktgruppens fredsplan. Den går som bekendt ud på, at føderationen af muslimer og kroater skal have ca. 51 pct. af Bosnien-Hercegovinas territorium og de bosniske serbere ca. 49 pct. Samtidig er der i planen lagt op til, at parterne efter accept af territoriefordelingen kan bytte territorier, såfremt de indbyrdes kan nå til enighed om det.

Med indsatsen er det lykkedes at opnå visse resultater. Lad mig nævne nogle eksempler:

Konflikten er blevet inddæmmet. Kroater og muslimer, der tidligere har kæmpet mod hinanden, har indgået en føderationsaftale. Mostar er

for en 2-årig periode sat under EU-administration som led i at skabe fredelig sameksistens mellem de forskellige befolkningsgrupper i byen.

Endelig vil jeg fremhæve den serbiske regerings beslutning om at bryde med de bosniske serbere. De står nu alene. Beograds beslutning om at bryde var uden tvivl et resultat af sanktionerne. Sanktionerne er det vigtigste middel, vi har at presse parterne med.

Undersøgelser viser, at levestandarden for den almindelige borger i Serbien-Montenegro er sat adskillige år tilbage på grund af sanktionerne. For at tage et eksempel: I 1990 kunne man for en gennemsnitsløn købe 485 l mælk, i maj sidst år kun 150 l.

Den lempelse af sanktionerne, Beograd har opnået, bl.a. på det sportslige og det kulturelle område, blev givet som en belønning for bruddet med de bosniske serbere. Denne linje skal også følges i fremtiden. Kun når parterne tager skridt, der går i retning af samarbejde og vilje til fred, bør vi give efter med hensyn til sanktionerne.

Hvis parterne derimod tager skridt, der går i modsat retning, må vi svare igen med flere sanktioner. Selv om der sker sanktionsbrud, er der ikke tvivl om, at sanktionerne også i fremtiden er det vigtigste middel over for parterne. En fuldstændig ophævelse af alle sanktioner kan først komme på tale, når parterne har vist vilje til loyalt at medvirke til gennemførelse af en freds aftale.

Der skal heller ikke være tvivl om den danske regerings holdning til spørgsmålet om ophævelse af våbenembargoen. En ophævelse vil føre til en eskalation af kamphandlingerne og dermed større lidelser for civilbefolkningen. En militær styrkelse af den ene side i konflikten vil næppe heller føre til varig fred. Det vil være en falliterklæring for det internationale samfund og være i strid med de principper, vi hele tiden har ladet os lede af. Det er vigtigt, at det internationale samfund bevarer enigheden i dette spørgsmål.

Når vi vurderer den øjeblikkelige situation, må vi desværre erkende, at parterne fortsat regner med at kunne opnå mere på slagmarken end ved forhandlingsbordet. Vores mål må fortsat være at bane vejen for en fredelig og bæredygtig løsning på konflikten. Vi har ikke midler til at skabe en fredsløsning her og nu.

Det bedste kort, det internationale samfund har på hånden, er uden tvivl kontaktgruppens fortsatte sammenhold om en fælles indsats. Vi

må derfor støtte vore forhandlere i deres bestræbelser for at opretholde forhandlingsapparatet og fremme en forhandlingsløsning. Kun en løsning opnået gennem forhandlinger vil være acceptabel for alle. Vi må samtidig fastholde presset mod de bosniske serbere gennem isolation og fortsat effektiv håndhævelse af sanktionerne.

Vi må fastholde beskyttelsesstyrken i området og om nødvendigt bemyndige styrken til en mere håndfast optræden over for parterne inden for rammerne af FN's mandater. Vi må arbejde for, at våbenembargoen opretholdes. Vi må opretholde nødhjælpsindsatsen med løbende tilpasning efter behovet. Og samtidig må vi være opmærksomme på nye behov for genopbygning som led i at skabe en bæredygtig udvikling i området.

Det internationale samfund kan ikke beskyldes for at lade stå til. Det kan naturligvis diskuteres, om vi har gjort nok, og om vi har gjort det rette. Regeringens holdning er, at vi fra dansk side både politisk, humanitært og gennem vores troppebidrag har ydet en væsentlig indsats, som vi fuldt ud kan stå ved.

Forhandling

Helle Degn (S):

Udviklingen i det tidligere Jugoslavien står nok for os alle som det mest skræmmende eksempel på de alvorlige problemer, som den kolde krigs ophør har ført med sig. I begejstringen over de diktatoriske Østregimers sammenbrud og muligheden for at skabe et sammenhængende og frit, demokratisk Europa tænkte ingen på, hvilke nye vanskeligheder det kunne føre med sig.

Selv om Jugoslavien var et usædvanlig kompliceret eksempel på utallige modsætningsforhold indeholdt i den samme stat, udgør udviklingen her et skræmmende eksempel på, hvad vi også kan frygte at komme til at opleve andre steder, både i Østeuropa, Kaukasus og hele den tidligere Sovjetunion. Senest har konflikten i Tjetjenien bekræftet, at denne frygt i høj grad er berettiget. Demokratiet har været forsinket i 80 år og er afløst af totalitære regimer.

Derfor er der god grund til, at vi tager ved lære af det, vi oplever i konflikterne i Eksjugoslavien. Vi må have lagt en strategi for, hvordan den slags konflikter kan håndteres bedre i fremtiden; for nogle kan vel mene, at den indsats, vi

har ydet gennem de organisationer, vi deltager i - jeg tænker på FN, EU og NATO - samlet set ikke har været en succes. Disse organisationer er organiseret til at håndtere helt andre typer konflikter.

Man kan synes, det skal med på plussiden - som udenrigsministeren også fremhævede - at det er lykkedes at undgå, at konflikten har bredt sig, så den også ville have omfattet de store europæiske nationer. Det ville have været den sandsynlige udvikling før Anden Verdenskrig, så noget har vi da lært af de to verdenskrige.

At det er lykkedes at begrænse konflikten til at holde sig inden for Eksjugoslaviens grænser, skyldes ikke politisk lederskab, men nok snarere den udvikling, som har været generel i Europa i efterkrigstiden på andre områder, nemlig den økonomiske og handelsmæssige integration og den gensidige afhængighed, som er blevet skabt. Den proces har mindsket tidligere historiske modsætninger meget.

Nogle vil måske sige, at selve indsatsen i Eksjugoslavien samlet set næppe har haft nogen positiv effekt. En vis konfliktbegrænsende virkning opvejes af det faktum, at FN-indsatsen visse steder nærmest har gjort krigsførelsen lettere for den ene af de krigsførende parter. Spørgsmålet i forhold til fremtiden må derfor være, hvad der gik galt i Jugoslavien, ligesom vi kan spørge, hvad der gik galt i Somalia.

På plussiden kan vi se FN's store humanitære indsats, som har reddet i tusindvis af mennesker, og den danske indsats har fulgt de danske traditioner for at bakke fuldt og helt op bag FN's fredsindsats. Der har aldrig været tvivl om, at Danmark skulle bakke mest muligt op bag forsøgene på at skabe fred i det tidligere Jugoslavien. Allerede i juli 1991 sendte vi de første observatørhold af sted og leverede efterfølgende et meget betydeligt bidrag til FN's fredsbevarende styrker i området. Herudover har Danmark deltaget i EU's indsats i området, der dels har bestået af nødhjælp, dels af indsættelse af observatører og også af mæglingsforsøg.

Fra starten forsøgte EU-landene at holde en fælles linje med hensyn til Jugoslaviens opløsning. Det lykkedes nogenlunde, selv om Socialdemokratiet finder, at anerkendelsen af de nye republikker kom alt for hurtigt, og uden at der var sikret tilstrækkelige garantier for mindretalenes rettigheder. Det sagde vi dengang, og det mener vi stadig.

Efterhånden som konflikten bredte sig, blev de fredsbevarende styrker også forstærket. Det

har været meget forskellige opgaver, de har været udsat for at skulle løse i de forskellige republikker. Efter at krigshandlingerne var stilnet af i Kroatien, opstod den langt blodigere konflikt i Bosnien-Hercegovina, som stillede FN-tropperne over for trusler og udfordringer, som var langt større, end man har set tidligere under FN-operationer.

Trods en ihærdig indsats fra både FN's og EU's side, som både har indeholdt nødhjælp, en fredsbevarende indsats og utallige mæglingsforsøg, er vi i dag ikke tættere på en acceptabel løsning på områdets problemer, end da indsatsen startede. De brudte våbenhviler og endeløse forhandlinger om Bosnien-Hercegovinas fremtidige skæbne taler deres tydelige sprog om områdets dybe historiske og kulturelle modsætninger og den totale mangel på tillid mellem konfliktens parter.

Mangelen på holdbare resultater har fået mange til at mene, at det rigtige ville være blot at trække FN-styrkerne ud af området og overlade det til konfliktens parter endegyldigt at afgøre sagen med militære midler. Det er en kynisk indstilling, som er et åbent brud med Danmarks udenrigspolitiske traditioner og det håb om en fredelig sameksistens i Europa, som mange europæere føler burde være inden for rækkevidde nu. At lade konflikten finde en rent militær løsning ville være et kolossalt nederlag for både FN og EU, samtidig med at det ville sætte Europas sikkerhedspolitiske situation mange år tilbage. Vi måtte igen indstille os på, at magt er ret i Europa, og at den militært set stærkeste i sidste ende har mulighed for at gennemtvinge og få sin vilje.

Dette er ikke acceptabelt på nogen måde. Vi har et fælles ansvar for at løse konflikter ved et forhandlingsbord og via de sikkerhedspolitiske organisationer. Det har altid været Danmarks holdning, at vi skulle bakke maksimalt op om den fælles konfliktløsningsindsats, hvor FN tildeles den afgørende rolle.

Men fremover er det vigtigt at gøre sig klart, at der skal være mulighed for at sætte ind langt tidligere med konfliktforebyggende instrumenter, og at vi skal være langt mere fleksible i opfattelsen af, hvilke instrumenter der kan anvendes i en sikkerhedspolitisk sammenhæng. Vi skal ikke bare sidde med hænderne i skødet og vente på, at den militære konflikt bryder ud, men derimod sætte ind på et langt tidligere tidspunkt og søge at forhindre, at konflikterne i det hele taget opstår.

Men det er vi slet ikke dygtige nok til. Vi må kræve et early warning-program af lederne i vores generation, vi må kræve en konfliktforebyggende indsats, og vi må kræve, at intelligensen bliver sendt ud før våbnene. Et bredere sikkerhedsbegreb, som også omfatter økonomiske, sociale og andre dimensioner, er langt mere effektivt og brugbart end det traditionelle sikkerhedsbegreb, som blot fokuserer på den militære og allersidste løsningsmodel.

Til at varetage disse forskellige sikkerhedsdimensioner kan man med fordel anvende mange forskellige organisationer på en mere målrettet måde. EU udgør på mange måder et centralt omdrejningspunkt i Europa. EU's styrke ligger primært i det økonomiske og handelsmæssige, og det er derfor naturligt, at det er disse dimensioner af sikkerhedspolitikken, som EU skal tage sig af.

For samtlige østeuropæiske lande udgør muligheden for i fremtiden at opnå EU-medlemskab en meget attraktiv mulighed, som vil kunne bidrage til stabilisering og en positiv udvikling af deres økonomi og opbygning af et stærkt civilt, pluralistisk samfund. På grund af den vanskelige omstillingsproces fra planøkonomi til markedsøkonomi vil der dog komme til at gå nogle år, før det er muligt for dem at realisere disse vigtige mål. Indtil da vil det være naturligt og ønskeligt, at landene gradvis sluses ind via frihandelsaftaler og aftaler om strukturpolitisk bistand.

Det er ofte blevet understreget, at den mest effektive økonomiske bistand, man kan give til Østeuropa, er, at vi åbner for vores samhandel med dem, og vi mener, der skal bygges mange broer. Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt at reducere samarbejdet til kun at handle om kroner og øre. Vi skal også være klar til at stille en række politiske krav til samarbejdet.

Et spændende bidrag til diskussionen om, hvordan denne proces kan anvendes i sikkerhedspolitik henseende, udgøres af planerne om at udvikle en stabilitetspakt i Europa i OSCE-regi, hvor de europæiske lande tilbydes favorable handels- og støtteordninger og på lidt længere sigt EU-medlemskab mod til gengæld at opbygge demokratiske strukturer, som kan matche vore egne og kan garantere respekt for mindretallene, både ens egne og nabolandenes. Der er indtil videre kun truffet mindre beslutninger inden for denne ramme. Også OSCE-samarbejdet udgør et fornuftigt forum for diskussionen af Europas sikkerhedsproblemer. I

OSCE deltager samtlige europæiske lande ligeværdigt, og organisationen er netop koncentreret om at løse konflikter via anvendelsen af et bredere sikkerhedspolitisk begreb.

FN vil i fremtiden stadig spille en væsentlig rolle som konfliktforebygger og konfliktløser. FN's tiltag i retning af at forbedre en række af de grundlæggende forhold, som virker destabiliserende, er meget positive. Det seneste eksempel udgøres af forberedelserne til det sociale topmøde i København i marts måned, som netop vil sætte fokus på verdens sociale udvikling og forhåbentlig være normdannende og pege på effektive hjælpeindsatser til problemernes løsning.

Den traditionelle rolle for FN med udstationering af fredsbevarende styrker vil der også være brug for i fremtiden, når freden først er skabt. Begivenhederne i Eksjugoslavien har vist os, at der er muligheder for at anvende de udviklede beføjelser, som FN-styrkerne har fået, på en fornuftig måde; men vi skal være opmærksomme på, at grænsen mellem, hvornår FN opfattes som part eller ikkepart i konflikten, er hårfin. Det skal vi lære af. De ulykkelige begivenheder i det tidligere Jugoslavien må ikke føre til, at vi giver op, men derimod til grundige diskussioner om, hvordan vi kan gøre det bedre fremover.

Jeg synes også, der i denne debat skal udtrykkes en stor tak til alle de danske mænd og kvinder, der går ind og yder et personligt bidrag til fredsopgaven. De bliver med rette rost for stor professionalismisme og høj moral, og det glæder vi os over. Nogle af os her i Folketinget har besøgt dem derude og er imponerede over deres indsats.

Vi skal heller ikke glemme deres familiemedlemmer, som sidder herhjemme rundt om i Danmark. De betaler også deres pris, og derfor skal denne debat også være en cadeau til dem.

Vi er fast besluttede på at fortsætte vores indsats og videreføre det danske bidrag til den internationale fredsproces.

Knud Enggaard (V):

Tak til udenrigsministeren for den redegørelse, han har givet her, og som danner udgangspunktet for en god og nødvendig debat om situationen i det tidligere Jugoslavien.

Først en erkendelse: Det resultat, som vi alle sammen har håbet på, nemlig fred i området, er ikke blevet opnået. Konflikten er i nogen grad blevet indkapslet og har ikke spredt sig så

meget, som vi kunne frygte en overgang; men freden er ikke opnået.

Nogle vil sige: Jamen det er FN's skyld, fordi man har disponeret forkert. Jeg vil hertil sige: Nej, det er ikke FN's skyld! Ansvar er de implicerede parter, ansvaret skal placeres lokalt, og så kan man i øvrigt fordele det mellem dem; men efter Venstres mening skal det ikke fordeles lige. Der er i hvert fald én af parterne, som er væsentlig mere aggressiv end de andre.

Vi står over for en situation, hvor FN er gået ind i noget, der sammenlignes med FN's traditionelle rolle, nemlig at bevare freden gennem aftaler mellem parterne. Det er dog ikke helt det, vi taler om her, i hvert fald ikke når vi snakker om situationen i Bosnien. Her er der ikke nogen fred at bevare, men en fred at arbejde hen imod.

Hvis vi derimod ser på situationen i Kroatien, er FN til stede efter aftale mellem parterne i de serbisk besatte dele. Men den fred er skrøbelig. De tunge våben er godt nok stillet i depot, men kan tages ud af depotet af parterne, og derfor må situationen i Kroatien omfattes med megen opmærksomhed.

Jeg vil i forbindelse med udenrigsministerens vurdering af situationen i Kroatien specielt henlede opmærksomheden på, at aftalen om FN's tilstedeværelse dér på ny er blevet opsagt af Kroatiens præsident. Det indebærer efter min mening det alvorligste perspektiv af det, vi i øvrigt ser i forbindelse med situationen i det tidligere Jugoslavien. Hvis krigen genoptages her, fører det også til, at man kan blive nødt til at trække FN's folk ud, inklusive den danske bataljon i området.

Da Forsvarsudvalget besøgte disse egne sidste forår, var det på et tidspunkt, hvor der netop var etableret en situation, hvor man havde haft held til at adskille parterne med i hvert fald nogle hundrede meter; altså en form for bufferzone, som man kender det på Cypern og andre steder. Jeg tror, de fleste af os, der var dernede på det tidspunkt, var glade over det perspektiv; da syntes vi at være inde i et spor, som vi kendte, og som med tiden – jeg understreger: med tiden – kunne have ført til en anden situation.

Det vil være yderst bedrøveligt, hvis man skal forlade denne skillelinje; men på den anden side kan det danske bidrag jo ikke være det eneste. Hvis de større lande af andre grunde beslutter sig for at trække sig ud, er vores situation dermed også givet. Og det er jo ikke til nogen hjælp, at USA's kongres har udtrykt ønske om at tillade våbenimport til Bosniens muslimske

styrker. Det skaber usikkerhed og flimrer i billedet ikke alene i Bosnien, men også i naboområderne og desværre også hos vore soldater, som befinder sig dernede.

Jeg vil understrege, hvor vigtigt det er, at den debat, som føres i Danmark, og den politisk, vores regering og andre regeringer fører, er egnet til at skabe en større tryghed og ikke usikkerhed. Det er for mig at se meget væsentligt, at motivationen til en indsats i et så besværligt og farligt område bevares. Det gælder for vore soldater, og det gælder for alle de mange civile i hjælpearbejdet, at denne motivation ikke må lide skade.

Vi har erfaret, hvordan hverdagen kan være stærkt belastende. Ikke alene er man fra tid til anden udsat for en konkret risiko, men man hånes, man trues, man spærres inde, og derfor er det vigtigt, at der er den fornødne baggrund for at bevare motivationen – ikke alene hos dem, der allerede står midt i opgaven, men også hos dem, der i de kommende tider gerne skulle melde sig til.

Om det danske bidrag kan i øvrigt siges, at det har været professionelt og godt. Det danske bidrag er også stort, i forhold til vort lands størrelse endda det allerstørste. Jeg tror på den anden side, at vi hermed stort set har nået en grænse for, hvad vi er i stand til at præstere – i hvert fald i form af en mere varig tilstedeværelse. Det ville være forkert at give nogen det indtryk, at det danske bidrag kan ændres væsentligt.

Med hensyn til situationen i hverdagen, som jeg netop har beskrevet, er der mulighed for selvforsvar. Udtrykket selvforsvar skal efter min mening forstås sådan, at man ikke tøver med at svare igen ved krænkelse eller overgreb, det være sig mod personer eller mod transportere af humanitær art. Men når vi ser, at FN-enheders benzinvogne stjæles af bosniske serbere, er målet ved at være nået, for derved forhindrer man opgaverne i at blive udført. Jeg mener, vi her er i en kritisk situation, og jeg tror desværre, at i den verden, vi her befinder os i, opnår man ikke respekt ved at affinde sig med situationen.

Udenrigsministeren brugte i sin besvarelse udtrykket, at en mere håndfast optræden kan være påkrævet. Dette er et meget sagtmodigt udtryk, hr. udenrigsminister, for i virkeligheden er sagens kerne, at der kun kan opnås respekt om indsatsen ved, at man ikke affinder sig med alle ydmygelser. Jeg tror, de lande, som har en stærkere tradition for en mere håndfast optræ-

den – for nu at bruge dette civile udtryk – generelt aftvinger mere respekt, og at vi ikke ville have set de bekymrende tildragelser, vi har set over for nogle af de nationale kontingenter der-nede, over for en fransk eller en engelsk enhed. Dette være også en bemærkning til forsvarsministeren, som jo er fagligt engageret i den del af opgaven, og jeg tror egentlig, forsvarsministeren deler min opfattelse. Jeg hører gerne, om noget andet skulle være tilfældet, men jeg hører også gerne en tilslutning til synspunktet.

Vedrørende flygtningesituationen, som ministeren var inde på, så har vi jo heldigvis en situation, hvor tilstrømningen er aftaget meget. Tallet 19.000 er vel nogenlunde stationært i øjeblikket, men det kan jo ændres: situationen kan blive ugunstig, og vi kan stå i en anden situation i løbet af kort tid. Men som situationen er i dag – jeg understreger dette udgangspunkt – må målet stadig være, at de kan vende hjem og deltage i genopbygningen. Vi skal ikke ind i en større flygtningedebat i dag, den har vi haft ved andre lejligheder, men jeg har bare noteret mig, at Politiken citerede socialministeren i Bosnien for at sige, at man fremmer etnisk udrensning, når man giver permanent opholdstilladelse, og udenrigsministerens kommentarer til den udtalelse ville være velkommen.

Vi har gjort en god, forebyggende indsats i Makedonien, som har forhindret, at konflikten spredtes, og den er gjort med små midler. Man skal også notere sig, at De Forenede Stater har været med, og at det næppe har været uden en vis virkning; det har givet Makedonien en ydre tryghed. Men desværre har EU jo ikke evnet at forhindre det indre forfald på grund af den græske blokade, og her vil jeg gerne spørge udenrigsministeren: Hvad har Danmark gjort i denne sag? Efter min mening er det en skandale, at et EU-land kan sabotere anstrengelserne for at bevare fred og indre styrke i et land som Makedonien.

Vedrørende Kosovo, Sandzhak og Vojvodina gælder det om at følge situationen, presse serberne, forhindre yderligere overgreb og gerne ændre situationen til det bedre med hensyn til menneskerettighederne. Her har vi et område, hvor det er vigtigt med en præventiv indsats for at forhindre, at konflikten spreder sig, og her kan sanktionerne naturligvis have deres store betydning. Men også det politiske tryk, som gennem EU kan lægges på serberne, kan være i stand til at sikre de enkelte mennesker i de områder, vi her taler om.

Vi kan være vores indsats bekendt efter Venstres mening. Vi har ydet en stor indsats såvel militært som humanitært, vi har været både effektive og modige, og vi skal nu overveje, hvordan vi under en forhåbentlig gunstig udvikling i øvrigt kan ændre vores hjælpeindsats, så den ikke længere har den samme passive karakter. Jeg indrømmer, at i en kaotisk fase er passiv hjælp i form af fødevarer, medicin osv. det først nødvendige. Men tiden er vel inde til, at vi nu skal overveje at gøre modtagerne mere selvhjulpne, bedre i stand til selv at skabe en produktion af fødevarer og leve et dagligliv, som er mere normalt, og derigennem skabe et langt bedre perspektiv for fremtiden i dette frygtelig hærgede område.

I øvrigt er der efter Venstres mening ingen brug for dagsordensforslag i dag, og vi har ikke noget ønske om at stille dem.

Formanden:

Hr. Jørgen Estrup for en kort bemærkning, og dernæst hr. Søren Søndergaard for en kort bemærkning.

(Kort bemærkning).

Jørgen Estrup (RV):

Jeg kan ikke dy mig for en enkelt kommentar til det, Venstres ordfører sagde. Jeg skal i øvrigt ikke give karakterer, men jeg synes, det var en meget sober tale, helt bestemt.

Men jeg synes, bemærkningen om, at de store lande ved deres tilstedeværelse giver en særlig sikkerhed for dem, de skulle beskytte, kræver en enkelt kommentar. Jeg vil gerne minde hr. Enggaard om, at så vidt jeg husker, var det en engelsk konvoj, der var til stede, da danske nødhjælpsarbejdere blev fanget i en tunnel og der gik menneskeliv tabt, og hvis jeg ikke husker meget galt, var det en fransk eskorte, der prisgav en viceministerpræsident, som blev myrdet af serberne. Jeg synes, det taler for sig selv.

(Kort bemærkning).

Søren Søndergaard (EL):

Jeg vil starte med at erklære mig fuldstændig enig med den foregående taler.

Dernæst til hr. Knud Enggaard: Hr. Knud Enggaard fremdrager også spørgsmålet om, at det, at vi tager flygtninge til Danmark eller i hvert fald giver dem mulighed for at være her, på en eller anden måde nærmest skulle være en slags støtte til etniske udrensninger. Jeg vil

mene, at om en muslim fra Banja Luka sidder i en flygtningelejr i Split eller i København efter at være blevet etnisk udrenset, gør hverken fra eller til, hvad angår accepten af den etniske udrensning. Det, der betyder noget for, om vi accepterer den etniske udrensning, er jo ikke, om flygtningen sidder her eller i Split, men om vi vil acceptere en fredsplan, som opdeler Bosnien efter etniske retningslinjer, eller ikke.

Derfor vil jeg godt benytte lejligheden til at spørge Venstres ordfører: Er det et tilsagn fra Venstre om, at Venstre under ingen omstændigheder vil være med til at støtte en fredsløsning, som ikke tillader alle flygtninge at vende hjem? Og vil Venstre gå imod enhver fredsløsning, som indebærer en opdeling af Bosnien efter etniske retningslinjer?

(Kort bemærkning).

Keld Albrechtsen (EL):

Hr. Enggaard startede sit indlæg med en erkendelse, men han nåede dog ikke frem til det punkt, man kunne kalde selverkendelse; her rakte erkendelsen ikke til. Han mente, at det i hvert fald ikke var FN's skyld, at der var problemer; ansvaret lå lokalt, og hr. Enggaard og hans parti havde i hvert fald overhovedet ingen medskyld. Sådan måtte indlægget forstås.

Af hensyn til det historiske, så der ikke skal opbygges en myte om det, synes jeg, at hr. Enggaard måske burde have lyttet til, hvad fru Hel-le Degn sagde, nemlig at der faktisk var nogle, som dengang gjorde opmærksom på, at Danmark sammen med Tyskland gav de nye stater en for tidlig anerkendelse uden at sikre mindretallets rettigheder, og at vi dermed var med til voldsomt at fremskynde og forværre den konflikt, vi senere har oplevet. Det skete under hr. Enggaards partifælle hr. Uffe Ellemann-Jensens ledelse; det fandt jo sted, da han var udenrigsminister. Jeg synes, hr. Enggaard burde udstrække sin erkendelse til også at rumme selverkendelse.

(Kort bemærkning).

Knud Enggaard (V):

Hr. Estrup fremdrager to sørgelige begivenheder; men hr. Estrup kan ikke bruge dette som et udtryk for, at der ikke er det, jeg kalder en lidt mere håndfast optræden i normalbilledet hos nogle nationer i forhold til andre, og at det har sin virkning i hverdagen dernede.

Hr. Søren Søndergaard kan ikke udlede af mine udtalelser, at vi har sat nogle bestemte vil-

kår op med hensyn til en kommende fredsløsning i det medtagne land. Det ville føre ind i en hel række teoretiske betragtninger, som jeg ikke skal indlade mig på ved denne lejlighed, det vil være forkert.

Hr. Albrechtsen har jo ret i, at med tilbageblikket opnår man ofte et øget klarsyn, som er taknemligt at påberåbe sig; men det hjælper ikke ret meget i forhold til den udvikling, vi har været igennem. Også det vil hr. Albrechtsen utvivlsomt erkende ved nærmere eftertanke.

Per Stig Møller (KF):

Jeg takker udenrigsministeren for hans nøgterne redegørelse for situationen i Eksjugoslavien.

Vi oplever stadig et virvar af umenneskelighed og uredelighed, som har gjort det umuligt for det internationale samfund at skaffe fred i området. Der er nemlig ikke nogen af parterne, som er særlig interesserede i at få fred på de eksisterende præmisser. De vil alle sammen lige have lidt mere, inden der sluttes fred, og de lægger alle op til at slå betydelig mere, hvis FN-tropperne trækkes ud.

Det er netop derfor, det gør en forskel, om disse tropper er der eller ej. Selv om mange ryster på hovedet over den umulige situation, FN-tropperne og nødhjælpsarbejderne er i, og ofte har svært ved at se nytten af deres tilstedeværelse, er den tydeligvis nyttig. Den har reddet talløse menneskeliv, forbedret vilkårene for utallige mennesker, sørget for, at nødhjælpen kom frem ad vejene, og at vandledningerne blev genskabt og genåbnet, og den har bilagt utallige stridigheder fjernt fra mediernes søgelys. Der skal derfor siges tak til alle de danskere, som har gjort en indsats dernede. Uden deres indsats var mange, mange liv gået til.

Men alle disse menneskers indsats kan naturligvis ikke skaffe fred. Den kan kun formindske lidelsen. Freden kan kun skabes, hvis de stridende parter er indstillet på det, og det internationale samfund kan kun bistå med at skabe forudsætningerne for freden ved forhandlingsbordet. Det har man bestræbt sig på gennem nogle år, og noget er trods alt nået: Der er indgået en alliance mellem Kroatien og Bosnien-Hercegovina; der er fra Serbiens side over for de bosniske serbere en afstandtagen, som er fremkaldt af blokaden; der er en våbenhvile mellem de bosniske serbere og muslimerne i Bosnien-Hercegovina, og de første krigsforbryderprocesser er i gang.

Men er dette nu begyndelsen til enden eller blot enden på begyndelsen? Er det den ro, vinteren fremkalder, før forårsstormen atter sætter ind? Vi ved det ikke, men vi kan kun frygte det sidste. Det ulmer kraftigt i Vojvodina, Kosovo og Bihac; Kroatien lægger op til en krig mod de serbiske kroater; muslimske tropper spærrer de danskere inde, som det for et halvt år siden var så vigtigt at få frem til Tuzla, og de serbiske bosnere er stadig klar med nye provokationer og er uvillige til at acceptere den deling, kontaktgruppen har lagt op til.

For at kunne elevere krigen har Kroatien meddelt, at FN-tropperne skal ud. De forstyrrer os, siger præsident Tudjman ligefrem til årets nr. 4 af *Der Spiegel*, og han bebuder, at Kroatien om nødvendigt vil tilbageerobre Krajina med militær magt. Der er god grund til at holde et vågent øje med kroaterne, hvis overholdelse af menneskerettighederne heller ikke er, som den burde være.

I Europarådet modtog vi i sidste uge en rapport om forholdene i Kroatien, hvoraf det fremgår, at mennesker tvangs fjernes med vold og deres bohavne konfiskeres eller smadres, at forbrydelser mod bosiddende serbere ikke forfølges af ordensmagten, og at bosniske flygtninge tvangsindrulles i den kroatisk hær.

Et anset amerikansk dagblad mere end antyder, at regeringen i Bosnien-Hercegovina bevidst undlod at reparere vandledningerne i Sarajevo igennem et helt år for at opretholde den katastrofale situation, hvor mennesker med fare for livet hentede vand i spande, og dermed fik man fastholdt medieopmærksomheden og det internationale pres.

FN's generalsekretær har i en rapport afgivet til Sikkerhedsrådet den 1. december 1994 påpeget, at muslimerne har benyttet de såkaldte sikre zoner til at forberede militære aktioner. De militære hovedkvarterer befinder sig i Bihac, Tuzla og Sarajevo, og våbenfabrikkerne i Tuzla og Goradze fabrikerer ammunition og kemiske våben, skriver generalsekretæren.

Når FN-tropperne skal beskytte sådanne aktiviteter ved deres tilstedeværelse i de sikre zoner, bliver det, konkluderer FN's generalsekretær – og jeg citerer fra side 9 i rapporten:

»... vanskeligt at opretholde upartiskheden, og der er en risiko for, at styrken opfattes som part i konflikten.«

Derfor opfordrer Boutros-Ghali til, at alle former for militær aktivitet skal fjernes som forudsætning for, at FN kan rykke ind og med sin til-

stedeværelse være en beskytter af zonerne, ligesom han opfordrer til, at man i fremtiden afmærker zonerne klarere.

Det er klart, at generalsekretærens opfordring skal efterkommes, hvis vi skal sikre zonerne, opretholde FN's neutralitet og undgå, at FN-tropperne inddrages direkte i krigen. Det er lige så klart, at FN-styrkerne skal udnytte det mandat, de allerede har.

Det er en fejl, som vi må have lært af, at der er dobbeltkommando i forbindelse med deres aktivitet: såvel en militær på stedet som en politisk igennem FN. Denne dobbeltkommando gør det umuligt at sætte sig i respekt i tide og f.eks. skyde de serbiske kamphelikoptere ned, som kræver flyveforbudet.

Det er en fejl, at undsætning til enheder, som kommer under beskydning, enten udebliver eller er for længe undervejs på grund af denne dobbeltkommando. Begge dele bevirker, at de bosniske serbere roligt kan blæse på alle forskrifter og FN-personalet får urimelige og nedværdigende arbejdsvilkår.

Enten har FN givet nogle i opdrag at bevare freden og svare igen på provokationer, og så skal disse have frihed til at handle efter forskrifterne, eller også skal FN undlade at give opdraget overhovedet.

Der skal også holdes nøje øje med serberne og ikke mindst deres optræden i Kosovo og Vojvodina. Deres medvirken til fredsprocessen skal fastholdes og opmuntres, fordi vi ikke får de bosniske serbere til at indstille kamphandlingerne uden Serbiens pres.

Derfor skal sanktionerne ophæves i takt med, at Serbien bidrager aktivt til freden. De har virket og har en betydelig virkning på det serbiske folk, men så skal dette folk også mærke, at fredsviljen giver bonus, ligesom det straks skal mærke, hvis det skorter på fredsvilje.

Men der skal så sandelig også lægges et meget kraftigere pres på Grækenland for at få dette EU-land til at standse sin provokerende opførsel over for Makedonien, som ikke ligefrem gør det lettere at sikre en fredelig udvikling i dette land.

Om nogle måneder udløber våbenhvilen mellem muslimerne og serberne i Bosnien-Hercegovina, og samtidig udløber FN's mandat i Kroatien. Det kan udløse en yderst alvorlig forværring af situationen, som bliver uoverskuelig, hvis Kroatien står fast på, at FN skal ud. Dermed bliver det formentlig vanskeligt at undgå en krig i Krajina, og det bliver endnu vanskeligt

gere at beskytte Bosnien-Hercegovina, men det bliver næsten umuligt i givet fald at få FN-styrkerne ud af Bosnien-Hercegovina.

Det må derfor gøres ganske klart for Kroatien, at dette land er en del af konflikten, at det eksisterer på grund af det internationale samfunds anerkendelse, og at det vil føre til sanktioner imod landet, hvis det umuliggør FN's indsats for at bevare, hvad der er af fred, og fremme, hvad der skal komme af fred.

Vi er ikke indstillet på at kaste FN-tropperne ud i en uforudsigelig og måske katastrofal situation, fordi præsident Tudjman vil være krigsherre. Og vi er ikke indstillet på, at han ved at provokere FN ud skal umuliggøre nødhjælpen til de 3,8 mio. eksjugoslavere, som i dag nyder godt af den, og forhindre den neddæmpning af konflikter, der daglig finder sted overalt i kraft af FN's tilstedeværelse og aktive indsats i de lokale områder.

Vi er heller ikke indstillet på, at regeringen i Bosnien-Hercegovina forlænger krigen gennem mere end nødvendig, modvilje mod forskellige fredsplaner og gennem misbrug af de sikre zoner, ligesom vi ikke er indstillet på at lade de bosniske serbere drive gæk med FN, fordi FN ikke til fulde opfylder sit mandat.

Så utvetydigt skal kontaktgruppen stille tingene op for parterne, for nu er tiden inde til at sikre, at der kommer resultater, førend foråret og de bedre krigsmuligheder igen går dem alle sammen til hovedet. De skal have besked om, at der falder sanktioner, at der kommer klare regler for zonerne, og at FN vil handle hurtigere og mere aktivt i fremtiden, når spillereglerne brydes. Og de skal vide, at forbrydelser imod FN-personellet vil føre til domfældelse, og at krigsforbrydelser vil blive straffet.

Tid til overtalelse har der været nok af; nu er tiden inde til klar besked. Det skylder vi de civile i hele området, og det skylder vi alle de mænd og kvinder, som fra talrige lande er kommet til for at hjælpe, og herunder ikke mindst de talrige danskere, som har været eller er dernede med livet som indsats.

Gert Petersen (SF):

Den situation, vi har nu, er udtryk for, at nationalismen har bemægtiget sig menneskers sind og handlemåde.

Det begyndte med Milosevicnationalisternes sejr i Beograd i 1986-87, deres fremfærd over for albanerne i Kosovo og deres ensidige ophævelse af Titoforfattningen fra 1974. Det var som olie på

det nationalistiske bål også i de andre republikker; dér fandtes også nationalister, og de konkurrerede fint med Milosevic.

Men selv om hovedansvaret for, at det er gået galt, må bæres af de serbiske nationalister og deres politik i 1986-1992, har omverdenen også et medansvar ved sine meget hurtige anerkendelser af uafhængighed, inden spørgsmål om bodeling, om mindretalsrettigheder og såmænd også om grænsedragninger var forhandlet på plads. Og i Bosnien gik det altså helt galt.

Der er ingen tvivl om, at alle tre parter optræder med grusomhed, men der er heller ingen tvivl om, at rekorden har de bosniske serbere, som har overtaget de religiøst-nationalistiske traditioner fra tjetsnikerne, den kongelige regerings antititoistiske milits under Anden Verdenskrig. Den årelange terrorbombardering af Sarajevo lige indtil april 1994 er et klart vidnesbyrd herom.

Men derfor skal man alligevel ikke glemme den komplicerede baggrund. Ved valget i november-december 1990 fik det serbiske nationalistiske parti 27 pct. af stemmerne, og dets linje var utvetydigt, at hvis Bosnien forlod føderationen, ville serberne ikke være med.

Det var nationalistisk, det var snæversynet, men det var ikke til at tage fejl af; det var en kendsgerning. Alligevel proklamerede flertallet uden forudgående forhandlinger Bosniens uafhængighed i april 1992, og det serbiske parti reagerede så med at lade deres parlamentsmedlemmer udvandre og slå sig ned i Pale, hvor de etablerede, hvad man kunne kalde et modparlament, og dermed var borgerkrigen en kendsgerning.

Det er blevet sagt, at krigen handler om et forsøg på at etablere et Storserbien. Det er ikke helt forkert, men den handler også om et forsøg på med magt at tvinge et stort nationalt mindretal til at leve i en stat, som de har sagt kategorisk nej til. Det har de så gjort oprør imod, og de er blevet ved med deres oprør, også efter at Serbien har slået hånden af dem og frataget dem sin støtte, den støtte, som de fik i krigens første år. Derfor kan man ikke tale om en aggression, men om en borgerkrig, en etnisk bestemt borgerkrig.

FN stemplede Restjugoslavien, Serbien og Montenegro, som aggressor og med rette, da fjendtlighederne brød ud, og indførte – efter vores mening også med rette – skærpede økonomiske sanktioner mod Restjugoslavien. Siden da har vi oplevet, at Milosevic er slået ind på en mere moderat kurs og har afbrudt støtten til de

bosniske serbere. Det fik FN til at lempe sanktioner; efter vores opfattelse bør de nu lempes yderligere. Milosevic har holdt fast på den nye linje, men i parlamentet har han faktisk en stor opposition, som nu er mere nationalistisk, end han er, og hvis han ikke kan vise befolkningen, at det kan betale sig at være moderat, risikerer vi, at denne opposition kommer til magten.

I selve Bosnien har FN erkendt at der er tale om en kompliceret borgerkrig. Ifølge samtlige FN-resolutioner er FN-styrkens opgave at beskytte nødhjælpen og civilbefolkningen, om muligt at hindre massakrer og arrangere lokale våbenhviler, altså at gennemføre fredsbevarende operationer.

Selve det at skabe fred er så overladt til FN-diplomatiet og de politiske mæglere, for tiden den såkaldte kontaktgruppe. Denne fremgangsmåde støtter SF fuldt ud.

Vi advarer indtrængende imod, at FN's militære styrker får et såkaldt fredsfrembringende mandat; det vil føre til endnu større blodsudgydelser og umuliggøre FN's humanitære indsats. Vi vil slet ikke acceptere talen om FN's fiasko. Den omstændighed, at man har reddet hundre tusinder af menneskeliv, og det har FN ved sin tilstedeværelse, kan da aldrig være en fiasko.

FN er dog gået til den yderste rand med de såkaldte sikre zoner, de 6 områder, hvor FN faktisk ville fremtvinge fred for at beskytte de civile. Krænkelser af de sikre zoner ville blive besvaret med militær magt, og det fik generalsekretæren til, da resolutionen var vedtaget i Sikkerhedsrådet, at anmode om en forøgelse af styrkerne med 34.000 mand; det fandt han var nødvendigt. Han fik 7.000 plus et løfte om flystøtte fra NATO mod eventuelle angribere.

Denne aftale var medvirkende til, at den serbiske terrorbombning af Sarajevo stort set har været indstillet siden april 1994, og derfor kan vi ikke afvise selve princippet om flystøtte. Men der opstod så det problem, at NATO viste sig tilbøjelig til at overtage hele ledelsen af operationen, som NATO ville give et langt mere ensidigt sigte. Heldigvis endte den bitre strid, der opstod, med, at de Forenede Nationer bevarede det sidste ord og i øvrigt bemærkelsesværdigt nok er blevet meget forsigtig med at bede om flystøtte siden da.

Situationen omkring de sikre zoner har jo også fået Boutros-Ghali til at stille forslag om at afmilitarisere dem, som hr. Per Stig Møller var inde på det, så de kun er under FN's beskyttelse og det kun er FN-soldater, der findes dér.

Som følge af den våbenhvile, der er i gang, er situationen måske en smule bedre end længe, men våbenhvilen er skrøbelig, og fredsforhandlingerne går trægt. Det er vigtigt at stå fast på det princip, at selve fredsskabelsen må være en frugt af forhandlinger og ikke af militære aktioner.

Vi er enige i, at regeringen i Pale – altså de bosniske serbere – må presses politisk til at vise imødekommethed over for fredsplanen. Men en vis fleksibilitet er jo trods alt ikke af vejen. Den 26. september 1993, da Owen og Stoltenberg havde udarbejdet deres fredsvalg og det var blevet godkendt af serberne og af kroaterne, var det faktisk Sarajevo, som sagde nej. Den fredsplan forudså, at serberne skulle have 52 pct. og de andre 48 pct. Nu er det byttet om med 51 pct. til de andre og 49 pct. til serberne. Man skulle mene, at det var muligt, når der er så lidt forskel, at komme frem til en løsning og finde en fællesnævner.

Men disse planer, kan man så sige, er jo alle baseret på en deling af Bosnien. Nu er der dog stadig tale om at opretholde et statsforbund, men jeg vil erkende, at i praksis ligner det en deling. Det er der nogen der er vældig meget imod, men jeg vil godt have at vide, hvad man skal gøre, når to nationer ikke vil leve sammen. Skal man så tvinge den ene med krig og undertrykkelse? Det kan ikke være meningen.

Til slut et par ord om den tikkende bombe, som ligger under Kroatien og Krajina. Det er rigtigt, at det hidtidige forløb ikke er tilfredsstillende. Det har »kun« medført, at der er fred; retfærdig er denne fred ikke.

En sammenligning med Cypern er nærliggende – helt ned i detaljerne – med store etniske udrensninger efter den tyrkiske invasion, men også med blodsudgydelsernes ophør, efter at FN-styrkernes havde lagt sig imellem.

Det er givet, at hvis FN-styrkerne bliver trukket ud af Krajina, går de kroatiske styrker til angreb, og Krijinas styrker vil gøre modstand. Men vil en næsten hvilken som helst regering i Beograd forholde sig neutralt hertil? Jeg tvivler på det, og i så fald får vi atter krig mellem Serbien og Kroatien og vel også en genoplivelse af alliancen mellem Beograd og Pale i den situation, og så får vi for alvor det helt store flammehav på Balkan.

Jeg vil godt opsummere SF's standpunkter: Man må opretholde FN's tilstedeværelse, civilt og militært, men udelukkende for at beskytte nødhjælp og civilbefolkningen. SF bakker fuldt

ud op bag de danske FN-styrker; vi er imod tilbagetrækning af dem og andre FN-styrker, så længe borgerkrigen står på. Vi anser forhandlingsvejen for den eneste mulige vej til fred, selv om det er svært og tager tid. Vi støtter kontaktgruppens fredsplan, eventuelt med mindre ændringer, og vi er indforstået med, at der lægges et stærkt pres på Paleregeringen om muligt med skærpede økonomiske sanktioner over for den for at få dens accept af fredsplanen. Og vi går ind for, at man samtidig lemper yderligere på sanktionere over for selve Jugoslavien, altså Serbien og Montenegro.

(Kort bemærkning).

Søren Søndergaard (EL):

Jeg skal såmænd stille et fuldstændig upolemisk spørgsmål til afklaring til hr. Gert Petersen.

Hr. Gert Petersen berører i sin tale et utrolig vigtigt spørgsmål, nemlig hvordan man kommer videre i retning af en fred, og stiller så spørgsmålet, hvordan man skal gøre i et område, hvor der er tre nationaliteter eller tre etniske grupper, som ikke ønsker at leve sammen. I den måde, hr. Gert Petersen formulerede spørgsmålet på, lå svaret, at så skal man lave en opdeling.

Men vores problem er jo, at det ikke er tre afgrænsede områder. Vores problem er jo, at hver gang, vi laver en opdeling i tre områder, er der nye områder, der så at sige kommer over på den forkerte side af grænsen.

Hvis vi laver en opdeling i det tidligere Bosnien, hvor vi f.eks. anerkender, at Mostar skal være i det kroatiske territorium, betyder det, at flertallet af Mostars indbyggere kommer i en kroatisk-bosnisk stat på trods af, at dette flertal enten er muslimer eller serbere. Og sådan vil det være for hver enkelt by i hele Bosnien.

Den etniske opdeling vil altså ikke løse problemet, men vil bare skabe nye problemer i nye byer.

Og derfor er mit spørgsmål i al sin enkelhed til hr. Gert Petersen: Hvordan forholder man sig til det problem?

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg må sige allerførst, at jeg glæder mig til at høre hr. Søren Søndergaards indlæg senere, for så får jeg åbenbart at vide, hvordan man skal forholde sig til det problem, at to nationer ikke vil leve sammen i samme stat. Det er jo nemlig problemet. At de til dels bor ind imellem hinanden, gør problemet endnu vanskeligere at løse,

men det grundlæggende problem er, at de ikke vil leve sammen i samme stat, og derfor må man ud fra erkendelsen af det finde ud af, hvordan man løser de øvrige problemer.

Det kan gøres på flere måder. Når Grækenlands og Tyrkiets grænser er, som de er nu – og dem kender vi jo alle sammen; vi ved, at der er lidt vrøvl ude i Ægæerhavet, men landegrænserne er der jo ikke meget vrøvl om – var situationen jo den inden 1923, at der boede en masse grækere i det, som nu er Tyrkiet, og en masse tyrkere i det, som nu er Grækenland. Det gør der ikke længere. Og sådan er det gået gang på gang i verdenshistorien.

Den slags metoder er vi ikke glade for i vore dage, og derfor mener jeg, at det problem, som hr. Søndergaard nævner, må kunne løses ved, at der i fredsafalen indgår meget stærke mindretalsbeskyttelser. Det er ikke sådan, at fordi en stat består af en bestemt nation, er der ikke andre nationer i den pågældende stat. Det er tilfældet i Danmark – de 5.000 tyskere spiller ikke nogen større rolle – men det er i virkeligheden ret usædvanligt, og det vil også være usædvanligt i et delt Bosnien. Og jeg mener egentlig ikke, at det burde forekomme; jeg mener, at man kunne tage højde for det i fredsafalen.

Der har jo været tale om – og jeg tror, det er rigtigt – at når der bliver indgået en fredsafale, skal der i hvert fald i en årrække være en FN-tilstedeværelse, som sikrer, at de garantier og aftaler, som er indgået, også bliver overholdt.

Det er mit svar på problemet, som er et stort problem; det er erkendt. Men udgangspunktet er, og det er så hr. Søndergaards problem, at disse to nationer ikke vil leve sammen – i hvert fald ikke for tiden.

Pia Kjærsgaard (FP):

Også Fremskridtspartiet takker for udenrigsministerens indlæg.

Som det er de fleste bekendt, har Fremskridtspartiet støttet Danmarks humanitære indsats i det tidligere Jugoslavien, men ikke det militære engagement, som vi fra start har advaret imod. Der er tale om krigshandlinger, som det kan vare mange år at komme ud af igen. Gud ved, om den danske befolkning er villig til fortsat at ofre de menneskelige, økonomiske og militære ressourcer, der skal til for at føre en krig, der ikke berører den danske nations sikkerhed. Vi mener nej.

Det har igennem hele dette århundrede været dansk politik at undgå at blive inddraget i

meningsløse krige, der ikke angår Danmark eller Danmarks interesser, men der er meget, der tyder på, at det nu er i elvte time at besinde sig, hvis man skal undgå at blive direkte impliceret i krigsvanviddet på Balkan. Forårets komme betyder, at det igen bliver sæson for krig.

Hvis Danmark skal forsætte som part i krigen, burde det også være en selvfølge, at alle landets indbyggere og politikere stort set er enige om, at det skal ske, men det er jo ikke tilfældet.

Der er flere grunde til, at vi i Fremskridtspartiet aldrig har ment, at vi nogen sinde skulle have sendt militære styrker til Eksjugoslavien. Regeringen er aldrig kommet med oplysninger, der taler for, at den danske militære enhed kan bidrage til at afslutte krigen på Balkan. Det bør mane til forsigtighed, at mange militære eksperter har advaret om, at borgerkrigen kan udvikle sig til en årelang guerillakrig.

Det ligger langt uden for det danske forsvars naturlige opgaver at føre landkrig flere tusind kilometer fra Danmark; og med den optrapning af krigen i det tidligere Jugoslavien, der kan frygtes her i foråret, er det nødvendigt, at politikerne på Christiansborg stopper den stiltiende accept af regeringens ikke særlig ansvarsbevidste håndtering af denne sag.

Hvis FN skal til at sende fredsframtvingende styrker rundt omkring i hele verden, er det uoverskueligt for os. NATO's formål er at beskytte medlemslandene mod aggression, men Serbien og Kroatien er ikke i kamp mod NATO's medlemslande. Det internationale samfund bør samle kræfterne om at påvirke parterne til forhandlingsløsninger, sende nødforsyninger og hjælpe med genopbygningen, når krigen finder sin afslutning.

Det er utrolig svært at kende forskel på humane geværskud og krigeriske geværskud. Den situation, der nu har udviklet sig, har med al tydelighed vist, at det ikke er til at overskue.

Fra Fremskridtspartiets side mener vi, at man seriøst burde overveje at trække vores styrker ud, ligesom der for nogen tid siden var tanker fremme om det fra Frankrig og Storbritannien. Der er utrolig mange forældre og andre pårørende, der i dag sidder og er nervøse og venter på nyt fra Eksjugoslavien. Utrolig mange familier bliver mere eller mindre frivilligt eller ufrivilligt involveret i en borgerkrig.

I Fremskridtspartiet ønsker vi fortsat ikke at tage et medansvar for dette, for vi tror simpelt hen ikke på, at vi kan garantere nogens sikker-

hed. Vi har set i avisreportager, hvor mange danske soldater der kommer hjem og er psykisk ude af balance, og vi har set, hvilken nervøsitet der er for at melde sig til Den Danske Internationale Brigade.

Alligevel har Danmarks bidrag til FN's beskyttelsesstyrke udviklet sig til at være på godt 1.300 mand, hvilket betyder, at Danmark er største troppebidragyder i forhold til befolknings størrelse.

Vi mener som sagt, at det har været en fejlposition at indgå i krigen på den måde, som vi har gjort, og fejlen bliver kun mere skæbnesvanger, som borgerkrigen på Balkan udvikler sig. Falder bomberne over Bosnien, er der ikke tvivl om, at FN-styrkerne vil blive opfattet som en fælles fjende af de krigsførende etniske grupper.

For at man ikke skal misforstå Fremskridtspartiets holdning i denne sag, er der ingen politikere – vel knap nok nogen borgere overhovedet – der synes andet, end at det er en dybt, dybt ulykkelig situation, der er i det tidligere Jugoslavien, og det er uhyre tragisk, at parterne tilsyneladende ikke selv er interesseret i at opnå fred ved forhandling.

Jeg har læst udenrigsministerens tale, jeg har lyttet til talen i dag, og jeg synes egentlig, at det væsentligste, udenrigsministeren kom frem med, var dér, hvor ministeren sagde:

»Så længe parternes vilje ikke er til stede, kan FN's, EU's og NATO's indsats ikke bane vejen for en fredsløsning.«

Det var et meget, meget væsentligt indlæg i ministerens tale og desværre sandheden. Så længe der ikke er vilje fra de implicerede parter til at opnå den fred, som hele verden ønsker skal opnås, er det uhyggelig vanskeligt overhovedet at opnå den.

Der er ingen tvivl om, at den gode vilje var til stede, da man startede indsatsen i det tidligere Jugoslavien. Der er ingen tvivl om, at man fra FN's side og fra Danmarks side troede, at ved de tiltag, man kom med, ville det kunne lykkes inden for en overskuelig fremtid at opnå fred. Desværre må man konstatere i dag, at det ikke er lykkedes.

I hvert fald har der været en anden holdning hos dem, der står udenfor og gerne har villet yde hjælp og har troet på det, end holdningen hos de parter, som er direkte involveret i krigen og desværre ikke altid med velvilje har set på den hjælp, som de har modtaget, hvor Danmark ganske rigtigt mange steder i udenrigsministerens tale bliver prist som et land, der på mange områder har ydet en meget, meget høj indsats.

Man kan kun være enig i vedtagelserne fra Londonkonferencen i 1992, hvor man skabte nogle præcisioner, nogle grundpiller, der hed, at kun en fredelig, varig og retfærdig løsning opnået gennem forhandlinger er acceptabel; grænserne er ukrænkelige og kan kun ændres ved gensidig fredelig overenskomst; minoriteternes rettigheder skal sikres og respekteres. De tre sætninger er utrolig rigtige, men desværre er der ikke den imødekommelse, der burde være fra de parter, man påstår at man er gået ind for at forsøge at hjælpe med at få fred og få dem til at forstå, at den eneste måde, man overhovedet kan opnå fred på, er ved forhandlinger.

Desværre må vi nok konstatere, at den mistilid, som der også under forløbet har været over for hele FN-systemet, på sin vis er uberettiget og på sin vis berettiget, men under alle omstændigheder noget, som vi meget gerne havde været foruden.

Det er nemt at være bagklog. Det er sværere at sige, hvad man skal gøre med fremtiden i det tidligere Jugoslavien. Jeg tror heller ikke, at Danmarks udenrigsminister eller forsvarsminister har et svar herpå.

Jørgen Estrup (RV):

Denne debat er jo et passende tidspunkt at gøre status på efter 4 års krigshandlinger i det tidligere Jugoslavien.

Vi gør en betydelig indsats i Jugoslavien. Vi sætter danske liv på spil. De, der er involveret, hvad enten det er på FN-siden i styrkerne i det tidligere Jugoslavien, eller det er i nødhjælpen, kommer ikke derfra uden betydelig psykisk belastning og nogle indtryk, som man formentlig aldrig nogen sinde kan slippe. Det er også meget store ressourcer, det danske samfund har investeret i at prøve på at afhjælpe dele af konflikten.

Derfor melder spørgsmålet sig selvfølgelig, om det er indsatsen værd og måske især, som vi hørte indimellem: Gør FN en forskel?

Dér er svaret i hvert fald fra radikal side – og jeg synes også, jeg kan høre, at det er det gennemgående her i debatten – et klart: Ja, FN gør en forskel. Jeg tror, man kan opridsse det i hvert fald i tre ting, hvor FN har haft en klar betydning og indvirkning på konflikten:

Det er lykkedes at begrænse konflikten. Vi har ikke fået – i hvert fald ikke endnu – den balkankrig, som man måske kunne frygte, og som vi jo har nogle historiske minder om, som ikke burde føre til gentagelse, og som burde afskrække alle.

Konflikten har ikke bredt sig til Makedonien, den har ikke bredt sig til Kosovo og til de andre dele af det tidligere Jugoslavien. Vi har også fået et stop for de værste sider – ikke for alle – af den etniske udrensning og for krigsforbrydelserne. Vi har ikke længere flygtningelejre, vi har ikke de samme overgreb, som vi så i starten. Det er i høj grad FN's fortjeneste.

Endelig har vi i høj grad fået en lindring af civilbefolkningens lidelser, ikke i tilstrækkeligt omfang, men i betydeligt omfang. I øjeblikket er der oven i købet en våbenhvile, som har dæmpet konfliktniveauet i store dele af de zoner, hvor der har været krigshandlinger. FN gør en forskel. Men alligevel er der selvfølgelig hos os alle sammen betydelig skuffelse og frustration. Det oplever man i Danmark, og det oplever man i store dele af den vestlige verden, og spørgsmålet er derfor: Hvorfor disse skuffende resultater?

Det første, man kan konstatere, er selvfølgelig, at nogle alene bliver skuffet af den grund, at de har helt urealistiske forventninger til, hvad militær styrke kan udrette. Hvis man har den opfattelse, at man blot ved at handle ud fra en militær styrkeposition kan løse enhver konflikt, så skal man selvfølgelig blive skuffet og frustreret i den konflikt, vi oplever, og så opstår de helt urimelige myter – som vi kan læse i en del af dagspressen – om svigt og moralsk slaphed, som jeg overhovedet ikke fatter. Jeg synes, de er ved siden af i forhold til det, vi ser: Et engagement hos den vestlige verden i en konflikt, et engagement, som vi ikke kender tilsvarende fra tidligere tider.

Det, som er problemet, er naturligvis, at resultaterne ikke står mål med engagementet. Derfor spørger man sig selv om årsagerne til de manglende resultater. Jeg synes, en af de første ting, man må konstatere her, er, at det blev grebet utrolig forkert an i starten af konflikten. Det begreb, som hedder konfliktforebyggelse, var tilsyneladende ikke kendt, da man skulle tage fat på Jugoslaviens problemer efter Tito, til trods for at advarslerne var righoldige om, hvad der ville ske.

Jeg skal blot minde om, hvordan forløbet var i december 1991 omkring godkendelsen af de første republikker i det tidligere Jugoslavien og den splittelse, der var både i EU-kredsen og andre steder: Der blev gjort forsøg bl.a. af den bosniske præsident, Izetbegovic, for at overtale Kohl og Genscher til ikke at anerkende Kroatien. FN's daværende generalsekretær, Perez de Cuellar, skrev til udenrigsminister Genscher og

prøvede på at forhindre en godkendelse og skrev meget direkte, at det ville fremkalde den mest rædselsfulde krig i Bosnien-Hercegovina.

Den vestlige verden var efter min mening naiv og nonchalant i den måde, den behandlede statsdannelserne i det tidligere Jugoslavien på. Det kan vi ikke bruge til så meget nu, men vi kan i hvert fald bruge det til at lade være med at begå tilsvarende fejl, og vi kan i hvert fald konstatere den anden grund til, at resultaterne er skuffende, nemlig at borgerkrige og lignende konflikter løses man ikke ved militær intervention. Man kan ikke både være neutral og upartisk og så samtidig krigsdeltager. Så opnår man i hvert fald, at man er i krig med alle borgerkrigens parter, og så bliver medicinen værre end sygdommen.

Dermed er der også en tredje ting, som efter min mening har ført til skuffende resultater, nemlig at FN's mandater ikke har været de rette. Jeg tror, at FN's generalsekretær har sagt det så tydeligt, som det kan siges, i forbindelse med sin tale på Nordisk Råd her i januar, hvor han understregede, at vi må holde op med, hvis vi vil opnå fornuftige resultater, at blande fredsbevarende aktioner sammen med egentlig militær intervention, med egentlige militære tvangsmidler, altså det, som i den sprogbrug hedder peace enforcement. De to typer indsats kan ikke forenes. De fører til tragedier, og det er en af de ting, som FN's Sikkerhedsråd bl.a. har forbrudt sig mod i forbindelse med oprettelsen af de sikre områder, hvor man har tilladt tilstedeværelsen af den ene parts militær inden for det sikre område; vi så, hvor galt det kunne gå i BiHac.

Den sidste ting, jeg synes der er grund til at pege på, er uenigheden mellem de lande, der forsøger at mægle. Det er selvfølgelig det værste, der kan ske, hvis man prøver på at løse konflikter via dialog. Vi kender rigeligt med eksempler på uenighed mellem USA og Europa, mellem de europæiske lande indbyrdes og med jævne mellemrum mellem alle landene og Rusland. Der har ikke været den fornødne vilje til enighed.

Målene, det, man må tilstræbe i den kommende tid, er selvfølgelig først og fremmest at undgå, at konflikten breder sig, og at fremme en fortsat fredeligørelse i området, og derfor må man også på det kraftigste tage afstand fra de planer, som Kroatiens præsident og parlament har om at få FN ud af de dele af Kroatien, hvor man i øjeblikket holder kroaterne og serbere fra hinanden. Den plan vil være ødelæggende ikke

blot for fred i Kroatien og dermed i parentes bemærket for en stor del af det flygtningearbejde, som Danmark har lagt så megen vægt på, men også for hele muligheden for at skabe fred i Bosnien. Med den plan er der al mulig sandsynlighed for, at konflikten breder sig.

Derfor må vi desforuden selvfølgelig fastholde samarbejdet mellem stormagterne i forsøget på at skabe en varig forhandlingsløsning, og først og fremmest må vi hjælpe civilbefolkningen.

Konklusionen er altså, at vi skal sikre, at FN bliver længst muligt i området, at parterne i konflikten skal presses mest muligt, men at Sikkerhedsrådets medlemmer også skal presses af os andre til at skabe en situation, hvor FN faktisk kan gøre den indsats, vi har brug for. Hvis FN ikke slår til, så er det først og fremmest medlemmerne, der bærer skylden.

Søren Søndergaard (EL):

Folketinget har ved flere lejligheder i de senere år diskuteret udviklingen i det tidligere Jugoslavien. Det har været før, Enhedslisten blev indvalgt, og derfor vil vi selvfølgelig også godt benytte lejligheden til at fremlægge vores principielle holdning til konflikten, især fordi den på nogle punkter, i hvert fald hvad angår konklusionerne, afviger, så vidt jeg kan høre, fra det, som stort set hele det øvrige Folketing står for.

Vi synes, at der kan siges mange gode ting om Titoperioden i Jugoslavien, men vi synes også, man må konstatere, at Titoregimet efterlod en uhyggelig tung arv dels i form af et gigantisk økonomisk underskud, som regimet havde dækket ind ved at optage lån i udlandet – og netop denne store udlandsgæld, som var 20 mia. dollars i begyndelsen af 1980'erne, bragte Jugoslavien i lommen på Verdensbanken, som så kvitterede ved op gennem 1980'erne at gennemtvinge en benhård nedskæringspolitik – dels efterlod Titoregimet et gigantisk demokratisk underskud, hvor et enkelt parti tog monopol på både sandheden og magten. Ud over en hær af bureaukrater blev resultatet, at der ikke udviklede sig en demokratisk og pluralistisk kultur i befolkningen. Men det betød også, at de uenigheder, som selvfølgelig eksisterede, i høj grad kom til udtryk som nationale spændinger i stedet for som sociale eller politiske modsætninger.

Kendere af mellemkrigstidens europæiske historie kan selvfølgelig bekræfte, at Jugoslavien ikke er det eneste og desværre nok heller ikke det sidste eksempel på eksplosionsfaren, når

man blander social krise, fravær af demokratisk tradition og nationalisme. Og oppiskning af nationalisme var lige præcis det instrument, som de herskende bureaukrater brugte for at holde sig ved magten. Vejen fra rød bureaukrat til brun nationalist viste sig at være ikke særlig lang, præcis som vi senere har set det med Boris Jeltsin i Rusland.

Resultatet blev opsplitningen af Jugoslavien. Det kunne gå med Slovenien, hvor det store flertal af befolkningen var slovenere, det kunne til dels gå med Kroatien, hvor 75 pct. af indbyggerne var kroaterne, men også kun til dels, for som vi ved, gjorde Krajnaserberne oprør mod det kroatiske centralstyre i Zagreb. Men det gik ikke med Bosnien, og her vil jeg tillade mig at citere et par linjer af BBC-journalisten Micha Glennis i øvrigt udmærkede bog »Jugoslaviens sammenbrud«. Han skriver:

»EF's beslutning om at anerkende Slovenien og Kroatien skubbede Bosnien ud over afgrunden. Da det først var sket, havde Bosniens regering kun tre muligheder, og de ville alle føre til krig. Den kunne være blevet i det barberede Jugoslavien og ladet sig regere af Milosevic og Serbien. Den kunne acceptere den territoriale opdeling af Bosnien mellem Serbien og Kroatien som foreslået af Tudjman og Milosevic, eller den kunne anmode om anerkendelse som selvstændig stat. Kroaterne og muslimerne fandt det første forslag uacceptabelt, muslimerne og jugoslaverne det andet og serberne det tredje.«

Med udgangspunkt i de vurderinger er det også Enhedslistens opfattelse, at borgerkrigen i Bosnien reelt blev sat i gang i december 1991, da Tyskland fulgt af en række andre lande bl.a. Danmark meddelte, at vi uden forbehold ville anerkende Slovenien og Kroatien fra den 15. januar 1992, og i det forløb er jeg meget enig i det, som hr. Jørgen Estrup netop har fremlagt.

Men hvad har Vesten så gjort, efter at den forudsigelige borgerkrig i Bosnien brød ud i lys lue i marts 1992? Har Vesten så støttet og forsvaret det Bosnien, hvis selvstændighedserklæring Vesten selv havde været med til at presse frem. Svaret er: Overhovedet ikke!

Tværtimod har Vesten været leveringsdygtig i den ene plan efter den anden, hvis reelle indhold har været en opdeling af Bosnien efter etniske retningslinjer. Det kunne måske være i orden, hvis det havde bidraget til at stoppe borgerkrigen. Har det bidraget til at stoppe borgerkrigen? Nej, det har tværtimod bidraget til at forlænge kampene og forstærke de etniske

udrensninger. For naturligvis har hver af de nationalistiske grupperinger, som har magten i de forskellige samfund – ikke: som repræsenterer de forskellige samfund, men: som har magten i de forskellige samfund – set deres fordel i at rage så meget til sig som overhovedet muligt, inden der bliver slået søm i en endelig delingsplan.

Et godt eksempel på det vanvittige i planerne om opdeling efter etniske retningslinjer er præcis Mostar, som jeg nævnte tidligere. I alle delingsplaner, som er fremkommet, er denne by, som trods alt er en by med over 100.000 indbyggere, placeret på bosnisk-kroatisk territorium. De bosnisk-kroatiske fascistiske mål har hele tiden været at gøre den til hovedstad i deres Hercebosnia. Men der var bare ét problem, og det ene problem var, at kroaterne kun udgjorde 34 pct. af indbyggerne, det vil sige en tredjedel. 35 pct. af indbyggerne var muslimer, 19 pct. var serbere, og 12 pct. tilhørte andre etniske grupper.

Hvordan løser man så det, når målet er at skabe et etnisk flertal for at få en hovedstad i et etnisk område, som oven i købet – stort set i hvert fald – har været anerkendt eller i hvert fald accepteret af dem, der har lavet fredsplanerne? Ja, de kroatiske fascistiske begyndte systematisk ved hjælp af bombeterror af udrydde flertallet af byens befolkning enten ved at slå dem ihjel direkte eller ved at få dem til at flygte.

Det, der er logikken i planerne om at opdele Bosnien efter etniske retningslinjer, er jo lige præcis, at de, som ikke er et flertal i et område, forsøger at blive flertallet gennem etniske udrensninger, og det er denne logik, som Enhedslisten mener man lige så godt først som sidst kan vende sig imod.

Så kan man selvfølgelig i Folketinget diskutere, om vi skal sende tusind soldater eller vi skal sende to tusind soldater, vi kan diskutere, om man skal have lov til at skyde med små kanoner eller man skal have lov at skyde med store kanoner. Men det ændrer ikke ved det grundlæggende spørgsmål i denne diskussion: Hvad mener vi egentlig i forhold til Bosnien?

Her er problemet, som vi ser det, at flertallet i det danske Folketing har støttet og støtter en politik, som reelt vil føre til en etnisk opdeling af Bosnien.

Der var mange pæne ord i udenrigsministerens tale, al ære for det. Men ser vi på nogle af de konkrete ting, hvor Danmark har forholdt sig til spørgsmålet om de multi-etniske kræfter kon-

tra de nationalistiske kræfter, synes jeg, at den danske holdning har været mindre pæn.

Det er f.eks. fuldstændig uforståeligt for os, at når det danske Udenrigsministerium får en henvendelse fra Århus Kommune, som spørger, hvordan man vil stille sig til, at Århus Kommune laver et samarbejde med den multietniske by Tuzla i Bosnien, så fraråder Udenrigsministeriet et sådant initiativ i stedet for tværtimod at anbefale det og lige præcis forklare, at det er igenem kontakter med de multietniske kræfter og støtte til de multietniske kræfter, at der er mulighed for at komme ud over den nationalistiske konflikt.

Nu skal man ikke være balkanekspert for at se, hvad det er for et scenario, der er lagt op til i de kommende måneder og år. De kroatiske nationalister i Bosnien vil før eller senere opsigte føderationen med de såkaldte muslimske bosnere. Bakket op af den kroatiske regering vil de angribe den bosniske regeringshær med det formål at virkeliggøre Milosevic' og Tudjman's gamle plan om at dele Bosnien mellem et Storserbien og et Storkroatien: 65 pct. af landet til serberne, 35 pct. til kroaterne. Eller som en af de serbiske nationalister sagde, før krigen begyndte: Når den er forbi, har muslimerne ikke mere land, end de kan overskue fra moskeens tårn i Sarajevo.

Selvfølgelig vil denne udvikling møde modstand fra alle dem, som ikke ønsker Bosnien opdelt mellem Serbien og Kroatien. Og da de ikke vil kunne flygte nogen steder hen, vil kampene blive hårdere og mere blodige end det, vi indtil nu har oplevet. Ikke nok så mange fredsforhandlinger og snedigt udtænkte delingsplaner kan forhindre denne udvikling. Men det kan folk i Bosnien, det kan folk på Balkan, hvis de vil, og i den sammenhæng henter vi vores opmuntring f.eks. i den meget succesfulde 2-timers-generalstrejke, som for nylig blev gennemført af de kroatiske arbejdere for sociale og demokratiske rettigheder. Det er med til at stikke en kæp i hjulet for Tudjman.

Enhedslistens opfattelse er, at der blandt de multietniske kræfter i Bosnien og blandt arbejderbevægelsen bl.a. i Kroatien findes et alternativ til etniske udrensninger og opdeling. Det er her, man skal søge mulighederne for en varig fred, og derfor skal Enhedslisten opfordre regeringen til at fremlægge en plan for, hvordan Danmark konkret kan hjælpe de multietniske kræfter i Bosnien og på Balkan. Det er ved at være sent, men det er aldrig for sent.

Arne Melchior (CD):

Anerkendelse og tak til udenrigsministeren for hans besvarelse af dagens forespørgsel. Der er mange gode ting i den. Jeg skal fremhæve to.

Den ene er anerkendelsen af den danske indsats og en til stolthed grænsende tilfredshed med dens omfang både i mandskab, i penge og i modtagelse af flygtninge fra områderne. Den anden ting er våbenhvilens svage fundering, som udenrigsministeren altså heller ikke gjorde sig illusioner om.

Hvad den danske indsats angår, har adskillige ordførere her i eftermiddag rost vort mandskab dernede. Den ros deltager CD helhjertet i. Der gøres virkelig en både modig, professionel og på enhver måde agtværdig indsats, som vi har virkelig god grund til at sige tak for.

Fru Pia Kjærsgaard betvivlede i sin ordførertale, at der var tilslutning i brede befolkningskredse til denne indsats især den mandskabsmæssige. Det behøver regeringen jo ikke at frygte. Det er to helt forskellige regeringer, der har stået bag, og der er, så vidt jeg kan tælle mig til, et flertal på 168 mandater her i Tinget, der står bag. Så af fru Pia Kjærsgaard ikke står bag, beklammer væsentlig mindre.

Men altså fuld tilfredshed, hvad den del af sagen angår.

Når ministeren så talte om våbenhvilens svage fundering, vil jeg have lov til at nævne, hvad flere af ordførerne har været inde på, at det jo er vinter, og så er der visse praktiske umuligheder i at slås på den måde, man helst vil.

Men kigger vi lidt længere frem, er der jo den betænkelighed, at med det fredsforslag, som foreligger – hr. Gert Petersen var også inde på det – var der ikke så mange procent imellem, at man skulle tro, der kunne findes en løsning.

Men kig så på kortet, hvordan der vil komme til at se ud i området, hvis det fredsforslag skal følges! Det ligner noget i retning af en mellemting imellem et puslespil og en lap på lap-løsning. Det ser i hvert fald på tegnebrættet ud som noget i retning af forestillingen om en palæstinensisk stat, der dels skal bestå af Gazaområdet, dels af Vestbredden. Det er ikke særlig hensigtsmæssigt, det er ikke særlig praktisk. Derfor er der nok mange både i området og uden for, som har deres tvivl om, hvorvidt den fredsløsning, hvis den kan gennemføres, egentlig kan blive varig, fordi den muligvis ikke kan fungere i praksis.

Til det brede flertal i Folketinget, som støtter den danske indsats også mandskabs- og materi-

elmæssigt, vil jeg så have lov til at sige dette, at støtter man indsatsen, må man altså bakke op om det danske forsvar herunder også på mand-skabs- og udgiftssiden, således at vores indsats dér og andre steder, hvor internationale organer har kaldt på os, ikke kommer til at bringe den danske forsvarsstyrke til nærforsvaret ned under acceptable mål.

NATO's generalsekretær udtalte i går utilfredshed med NATO's rolle i det tidligere Jugoslavien. Hvis jeg forstår de meldinger, jeg hidtil har kunnet få om det, ret, har han talt om, at det er utilfredsstillende for NATO at stå som en slags underentreprenør for FN.

Jeg synes, han ramte et ømt punkt og et vigtigt punkt, for vi har flere gange set, at selv få timers forsinkelse, når den lokale kommando skulle via New York og have godkendelse af sit ønske om en indsats, kan falde ganske kostbart ud. Jeg opfordrer regeringen til at medvirke til, at NATO, når den nu har påtaget sig den rolle på FN's vegne, så også står ved ansvaret – altså med dispositionsretten for indsatsens art i enhver situation af de mange hurtigtgskiftende omstændigheder, der foreligger.

Udenrigsministeren omtalte den danske regerings holdning til en eventuel ophævelse af våbenembargoen, og jeg forstår da udmærket det, som mange andre også har sagt, at kommer der flere våben, kommer der altså flere skud af disse våben, og så bliver der flere drab og flere lidelser og flere sårede. Udenrigsministeren siger ordret, at en militær styrkelse af den ene side i konflikten næppe heller vil føre til en varig fred.

Jeg kan godt forstå, at man kan sige sådan, når man er lidt på afstand. Men hvis man nu hører til dem, der med rette kan anses for at være den overfaldne part – og jeg skal her bakke op om, hvad hr. Gert Petersen i sin historiske udredning sagde om, at det i hvert fald i begyndelsen var Serbien, der var aggressoren – og er man de facto en del af den overfaldne part, så virker embargoen naturligvis meget uretfærdig og meget stærkere og altså i disfavør af den overfaldne, end den forekommer angriberen.

Jeg skal bare minde om – for nu også et øjeblik at tale historisk – at hvis den frie verden i 1930'erne havde sørget for, at den overfaldne part i Spanien og i det daværende Abessinien var blevet styrket, så kunne mange ulykker, folkedrab etc. formentlig være undgået. Verdenshistorien var i hvert fald blevet en anden.

For at komme lidt længere up to date skal jeg erindre om ikke Ruslands, men russiske vasal-

staters store våbenhjælp til Israel i krigen i 1948-49, da ca. 15 arabiske stater overfaldt det dengang helt nye Israel, og fra samme område af verden kender vi en fortsættelse, Yom Kippur-krigen i 1973, hvor USA sendte våbenhjælp til den overfaldne, og det må være med mangel på forståelse, at de, som er de hårdest ramte, får at vide, at vi kan altså desværre ikke hjælpe jer med våben, så I kan komme ajour, for så kommer der jo bare til at flyde mere blod. Så rigtigt det er, er jeg ikke sikker på, at det er retfærdigt.

Må jeg så til slut citere fra dagens udgave af dagbladet B.T.? Avisen bringer fra Zagreb et interview med Bosniens regeringschef, Silajdzic, og han spørger: »Ved du, hvordan man bliver inviteret til Genève?« Han giver selv svaret: »Dræb én, og du ender i den elektriske stol. Dræb 20, og de spærmer dig inde på en institution og smider nøglen væk. Dræb 200.000, og de inviterer dig til Genève.«

Det er en bitter udtalelse om, hvordan disse mennesker føler situationen. Senere hen i det dystre interview spørger samme regeringsleder: »Hvor er verdens deadline henne?« Ja, jeg kender den ikke, og vel næppe nogen her eller andre steder kender den, men jeg har stærkt på fornemmelsen, at den ligger langt, langt borte.

Ak ja.

Udenrigsministeren (Niels Helveg Petersen): Jeg vil gerne takke ordførerne for, hvad jeg finder har været en god og en ordentlig meningsudveksling. Jeg kan konstatere, at en lang række af ordførerindlæggene jo afslører, at der her i salen er en betydelig enighed om hovedlinjerne i den politik, der har været ført af den tidligere regering og føres af den nuværende.

Jeg vil gerne takke fru Helle Degn, hr. Knud Enggaard, hr. Per Stig Møller, hr. Jørgen Estrup, hr. Gert Petersen og hr. Arne Melchior for stort set tilslutning til de synspunkter, der er lagt frem her i dag. Det gør det jo også enkelt for mig at svare.

Til hr. Knud Enggaard vil jeg gerne sige, at jeg er enig i, at et krav om, at UNPROFOR's mandat i Kroatien skal ophøre, vil stille ikke alene de danske styrker, men FN i det tidligere Jugoslavien i en ny og langt værre situation. Mulighederne for at begrænse konflikten vil blive stærkt forringet.

Der er efter min mening ingen tvivl om, at det fra kroatisk side har været alvorligt ment, at FN-styrkernes tilstedeværelse nu måtte ophøre, fordi den ud fra et kroatisk synspunkt på en farlig måde cementerede status quo.

På den anden side synes jeg, vi har et vist håb og på det seneste kan se en vis lysning i situationen, så der forhåbentlig kan findes en ordening, som tillader, at FN-styrkerne kan fortsætte det arbejde, som har været af stor betydning i området, og hvor danske styrker har været aktivt involveret.

Hr. Knud Enggaard rejser spørgsmålet om flygtninge og deres muligheder for at vende tilbage til Bosnien. Det er også regeringens synspunkt, at det skal være en mulighed. Ét må stå klart, og det er, at det skal være på et frivilligt grundlag. Som situationen er, ville det ikke være rimeligt at tage tvangsmidler i anvendelse, og det vil jeg også tro, at der ville være almindelig tilslutning til her i salen.

Endelig rejser hr. Knud Enggaard spørgsmålet om, hvad der har været gjort i forhold til Makedonien. Den græske blokade af Makedonien er helt tydeligt et meget generende element i den samlede politik, og den er uacceptabel og farlig. Sagen er jo indbragt for EF-Domstolen og kommer til mundtlig forhandling om kort tid. Hvornår dommen vil falde, ved vi ikke, men jeg vil gerne sige som min opfattelse, at den græske regering ikke på lovligt grundlag kan gennemføre denne blokade, som de har iværksat, og derfor er der efter min mening grund til at tro, at Grækenland vil blive dømt, når dommen falder. Det er den metode, som traktaterne anviser, og det er den, der er anvendt.

Til hr. Per Stig Møller vil jeg godt gøre den bemærkning, at det selvfølgelig er vanskeligt i en operation af denne art, hvor FN anmoder NATO om at udføre opgaver på sine vegne, at få udredt kommandoforholdene. Hvem bestemmer? Hvor holder FN's myndighed op? Hvor begynder NATO's ansvar for operationerne? Hvor slutter FN's overordnede ansvar for helheden?

Det er selvfølgelig vanskeligt, og det har voldt betydelige problemer. I flere omgange har man måttet diskutere dette spørgsmål mellem NATO og FN uden at nå til en helt tilfredsstillende løsning. Det er selvfølgelig et spørgsmål, et problem, som man må søge at løse så godt, man kan.

Jeg vil bare gøre den lille bemærkning, at det er min opfattelse, at det i en række tilfælde ikke er dobbeltnøglesystemet eller kommandoforholdene, der har bevirket tilbageholdenheden med brug af luftoperationer, men selve den begrænsede virkning af luftoperationer i sig selv. Hvis man ser på det område, hvor det i

øjeblikket står værst til, nemlig i Bihac, som er det urolige område, vil luftoperationer på mange måder være udelukket på grund af områdets karakter.

Til hr. Gert Petersen vil jeg sige, at jeg tilslutter mig hans synspunkter om betydningen af at holde kontaktgruppen samlet. Hr. Jørgen Estrup var inde på det samme: at uenighed mellem aktørerne giver meget ringe udsigt til at nå resultater. Det har vi set i forskellige faser af udviklingen dernede, og først da kontaktgruppen blev etableret og begyndte at fungere, så vi bedre resultater. Forhåbentlig vil det kunne lade sig gøre også i det fortsatte arbejde at holde kontaktgruppen samlet, men det kan ikke undgå nogens opmærksomhed, at der er mange kræfter, der trækker kontaktgruppen fra hinanden. Forhåbentlig kan den holde sammen.

Til hr. Jørgen Estrup vil jeg gerne den bemærkning, at jeg er enig i betragtningen om, at en af grundene til, at nogle måske har følt det stærkt skuffende, er, at man har haft for mange illusioner om, hvad det internationale samfund kunne opnå, og især om, hvad man kunne opnå med militære midler.

Til hr. Arne Melchior vil jeg godt komme med et par betragtninger om våbenembargoen. En ophævelse af våbenembargoen er efter min mening ikke et egnet middel, og vi kan heldigvis konstatere almindelig enighed om, at sådan forholder det sig. Der er i hele den europæiske kreds enighed om, at en ophævelse af våbenembargoen ikke er en farbar vej. Det ville være det samme som at overlade parterne til at kæmpe det ud med hinanden, til at finde en militær løsning, mens vi andre vaskede vores hænder og gik vores vej. Derfor har den europæiske reaktion på de amerikanske forestillinger om ophævelse af våbenembargoen været så skarp og så stærk og så enig, og det tror jeg fortsat den vil være.

Til sidst: Der har fra alle ordførere startende med fru Helle Degn lydt en stærk tak til de danske, der er udsendt, og som gør et meget stort og vanskeligt arbejde. Jeg tror, at det bedste budskab, vi kan sende til danskerne dernede, både det militære og det civile personel, er, at et meget stort flertal her i Folketinget støtter og er glade for den indsats, som det danske mandskab udfører.

Per Stig Møller (KF):

Det er mere for at præcisere over for ministeren, at han ikke helt har forstået, hvad jeg sagde.

Det er da klart, at luftoperationer er vanskelige og ofte umulige, og ministeren nævnte Bihac som eksempel. Men det var derfor heller ikke det, jeg talte om. Jeg giver ikke ret meget for luftbombardementer, når man ikke har folk på jorden, og er derfor ikke enig i det amerikanske krav om den slags.

Næh, det, jeg sagde, var, at man skulle knæ-sætte flyveforbudet. Man skulle naturligvis, når de serbiske kamphelikoptere gik i luften og derved krænkede flyveforbudet, have skudt dem ned. Det er så muligt, at det ikke skyldes dobbeltnøglen, at det ikke er sket; så skyldes det nogle vurderinger fra NATO-generalen, som ikke har fremmet i hvert fald de bosniske serberes respekt for NATO, at man ikke skød de fly ned, som krænkede flyveforbudet, og derved forværrede krigssituationen for muslimerne. Så det har ministeren altså misforstået.

Jeg er enig i, at det er vanskeligt med luftoperationer, og det var derfor heller ikke det, jeg talte om. Jeg talte om, at man skal sørge for at opretholde flyveforbudet ved at skyde dem ned, der krænker flyveforbudet.

Søren Søndergaard (EL):

Jeg vil godt spørge udenrigsministeren: Mener udenrigsministeren, at der ikke findes nogen som helst mulige måder i denne verden, hvorpå den danske regering kan støtte de mennesker i det tidligere Jugoslavien, først og fremmest i Bosnien, som ønsker at leve sammen uanset etniske forskelle?

Kunne udenrigsministeren komme i tanker om bare et enkelt forslag til, hvordan man fra Danmarks side kunne støtte de kræfter?

Arne Melchior (CD):

Tak til udenrigsministeren for svaret. Det er da klart, at udenrigsministeren kan henvise til bred enighed med hensyn til våbenembargoen. Nu er det ofte nemmest at opnå enighed om den mindste faktor af safety eller noget, der forekommer at være safety.

Vi kender også det fra historiens gang. Da Hitlertyskland angreb i strid med Versailles-traktaten og tog land tilbage, sagde man fra vestlig side: Vi kan formodentlig nok tyre ham – det var kun tre år efter magtovertagelsen – men det kunne nemt koste nogle hundrede eller måske i værste fald nogle tusinde mennesker livet, og så veg man tilbage for det. Tankegangen er ikke svær at følge, men der døde altså op mod 60 millioner mennesker, da krigen rigtig brød ud tre år senere.

Jeg vil også benytte lejligheden til at sige, når hr. Per Stig Møller nu kom ind på luftbombardementer, at jeg dristede mig til for snart tre år siden, i maj 1992, at foreslå nogle såkaldte prik-bombardementer, og det var vel at mærke på et tidspunkt, hvor FN og NATO ikke havde styrker på landjorden. Jeg var dengang, og jeg er fortsat af den overbevisning, at havde man på dette tidlige tidspunkt bombet ganske få strategiske steder med minimale tab om overhovedet nogen for piloterne fra det internationale samfund, med minimale tab for civilbefolkningen på jorden, så ville – jeg kan i hvert fald tillade mig at sige: så kunne – konflikten have fået en helt anden drejning og være blevet stoppet i tide. Nu er vi altså 250.000 døde, og jeg ved ikke hvor mange lemlæstede, længere henne.

Det er selvfølgelig ikke noget, jeg kan bevise; på den anden side har det ikke noget med bagklogskab at gøre. Men det er da rigtigt som sagt af udenrigsministeren, at der ligger enighed bag synspunktet. Enighed gør jo stærk; men den, der står ene, står stærkt, siger et modgående ord. Vi kan ikke spille historiens forløb om igen, det kan man kun på teatret. Men der må være visse anfægtelser om, hvorvidt det hver gang er rigtigt at vige tilbage for at sige og slå til og fra i tide, mens ulykkerne endnu kan begrænses eller undgås.

Udenrigsministeren (Niels Helveg Petersen): Ganske kort til hr. Søren Søndergaard. Danmark gør jo meget af det, som hr. Søren Søndergaard efterlyser. Den humanitære bistand, vi yder, og beskyttelsen af den humanitære bistand er medvirkende til at holde millioner af mennesker i live. Det er en første forudsætning for at kunne skabe et samfund, hvor mennesker også lever i fred med hinanden.

Det bliver en stor opgave, når/hvis kamp-handlingerne holder op, at genopbygge det tidligere Jugoslavien, og her vil indsatsen i den retning, hr. Søren Søndergaard efterlyser, især komme til at stå i centrum. At genopbygge et samfund, hvor folk kan leve fredeligt ved siden af hinanden, bliver ingen nem opgave, men det er en opgave, vi også vil komme til at beskæftige os med. Men i de situationer, hvor der er krigshandlinger i området, er det ikke den opgave, der ligger mest lige for. Så drejer det sig om den humanitære indsats for at holde befolkningen i live.

Til hr. Arne Melchior: Jo, vi må altid foretage et valg af politik, som vi gør det her og på andre

områder, med et ansvar både over for vores egen samvittighed og over for historien. Det er et ansvar, vi ikke kan undslå os for. Til syvende og sidst vil historien dømme os.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg omtalte et spørgsmål, som jeg egentlig godt ville have udenrigsministerens kommentar til, nemlig spørgsmålet om sanktionerne over for Jugoslavien, dvs. Serbien og Montenegro. Efter at de havde afbrudt forbindelsen til Palaregeringen og, har det vist sig ifølge de beretninger, der er kommet fra observatørgrupperne, faktisk har forseglede grænsen, så der ikke føres våbenforsyninger ind fra Jugoslavien til de bosniske serbere, lempede man sanktionerne. Man ophævede nogle sanktioner mod flyvning, man ophævede kulturelle sanktioner, men så vidt jeg ved, gjorde man så ikke mere.

Jeg tror, det ville være klogt at begynde at tænke på, ikke en total ophævelse af sanktionerne, for der skal mere til, men en yderligere lempelse for at opmuntre de kredse i Jugoslavien – vi lader være med at sætte navn på dem – som er indstillet på at videreføre den politik, der støtter kontaktgruppens fredsplan over for Palaregeringen. Ellers kan vi risikere, at det kan gå den modsatte vej.

Jeg skal lige gøre opmærksom på, at Serbien slet ikke er så meget diktatur, som det ofte er forudsat i diskussionerne her. Det serbiske parlament er valgt ved et vel ikke helt frit, men forholdsvis frit valg med det resultat, at Milosevic ikke har flertal i det serbiske parlament. Han mangler 2-3 stemmer i at have flertal. Der er et lille parti på 6-7 mandater eller sådan noget, som han arbejder sammen med, og derved får han flertal.

Det vil sige, at der er en meget stor opposition. En del af denne opposition er indstillet på en fredspolitik, men jeg kan godt love, at en stor del af denne opposition i dag synes, at Milosevic er en forræder mod den serbiske stat, og at han må styrtes, og at man må genoptage støtten til Palaregeringen.

Da der var interparlamentarisk unionsmøde her i København, traf jeg tre serbiske parlamentarikere – her har man været så klog ikke at afbryde forbindelsen, så vi kan komme til at tale sammen. Den ene var fra Milosevicpartiet, og han gik ind for at afbryde støtten til Palaregeringen, men de to andre var fra oppositionen, og de

ville så sandelig have støtten genoptaget og mente, at det, der blev begået, var forræderi.

Derfor mener jeg, at der er gode grunde til at demonstrere, at det godt kan betale sig at udvise moderation, sådan som Milosevic – hans motiver holder jeg udenfor her – har gjort i det sidste halve år, og som vi gerne skulle have ham til at gøre yderligere.

Udenrigsministeren (Niels Helveg Petersen): Det er et hovedpunkt i den politik, der føres fra kontaktgruppen med tilslutning fra EU, at isolere de bosniske serbere; det er målet. Det er den eneste gruppering, der ikke har accepteret fredsplanen, og derfor er det også logisk, at serberne – hvis jeg må bruge det udtryk – belønnes, når de er medvirkende til at isolere de bosniske serbere.

Doseringen heraf er til stadighed under overvågning. Hvor langt skal man gå? Det, der har været og er synspunktet, er, at vi ikke kan gå længere, før der er yderligere fremskridt. Jeg er enig med hr. Gert Petersen i, at lempelser af sanktionerne hele tiden må holdes under nøje observation.

Vi skulle nødigt tabe det, som vi har vundet, på gulvet, nemlig at få isoleret de bosniske serbere.

Hermed sluttede forespørgslen.

Meddelelser fra formanden

Formanden:

Der er ikke mere på dagsordenen.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Det særlige Undersøgelsesudvalg (3/2 95):

Udtræder: Peter Duetoft (CD)

Nyt medl.: Arne Melchior (CD)

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 8. februar 1995, kl. 13.00.

Angående dagsordenen skal jeg henvise til den dagsorden, der er opslået i salen.

Mødet hævet kl. 18.19.
